

SCIENTOLOGI:
EN ANALYSE OG
SAMMENLIGNING
af dens
RELIGIØSE SYSTEMER
OG DOKTRINER

BRYAN R. WILSON, PH.D.
EMERITUS FELLOW

UNIVERSITY OF OXFORD
ENGLAND

FEBRUAR 1995

SCIENTOLOGI:
EN ANALYSE OG
SAMMENLIGNING
af dens
RELIGIØSE SYSTEMER
OG DOKTRINER

SCIENTOLOGI: EN ANALYSE OG SAMMENLIGNING AF DENS
RELIGIØSE SYSTEMER OG DOKTRINER

INDHOLD

I.	Religioners forskelligheder og definitionsproblemer	1
II.	Indicier på religion	6
III.	Ikke-teistiske trossystemer	9
IV.	Religiøst sprog og udviklingen af kristen teologi	13
V.	De sociale og moralske funktioner af religion	16
VI.	Scientologi kort beskrevet	21
VII.	En sociologisk analyse af udviklingen af Scientologi Kirken	32
VIII.	Idégrundlag for dyrkelse og frelse	38
IX.	Akademikeres vurdering af Scientologi	46
X.	Scientologi og andre trosretninger	50
XI.	Kendetegn for religion anvendt på Scientologi	53

SCIENTOLOGI: EN ANALYSE OG SAMMENLIGNING *af dens* RELIGIØSE SYSTEMER OG DOKTRINER

BRYAN R. WILSON, PH.D.
EMERITUS FELLOW
UNIVERSITY OF OXFORD
ENGLAND

FEBRUAR 1995

I. RELIGIONERS FORSKELLIGHEDER OG DEFINITIONSPROBLEMER

I.I. ELEMENTER I DEFINITIONEN PÅ RELIGION

Der findes ikke en enkelt definitiv definition på religion, der er alment accepteret af forskere. Men blandt de mange definitioner, der er blevet fremsat, er der dog en række elementer, der hyppigt bliver refereret til. Elementerne kan findes i forskellige kombinationer. Disse omfatter:

(a) Tro, udøvelser, forhold og institutioner i relation til:

- 1) overnaturlige kræfter, væsner eller mål;
- 2) højere, usynlig kraft eller kræfter;
- 3) menneskets ubetingede anliggende;
- 4) hellige ting (ting gjort til noget særligt og forbudt);
- 5) en genstand for åndelig hengivelse;
- 6) en kraft som kontrollerer menneskets skæbne;
- 7) værens grund;
- 8) kilden til transcendent viden og visdom;

(b) skikke der indbefatter underkastelse, ærefrygt eller gudsdyrkelse;

(c) det kollektive eller gruppekarakteren ved religiøst liv.

Selvom årsager sjældent er indeholdt i definitionerne på religion, er "et oplevelsesmæssigt møde med det åndelige" ofte indikeret. Religions konsekvenser og funktioner tilkendes som følger:

(a) opretholdelse af et moralsk samfund;

(b) skabelsen af identitet i gruppen og/eller personligt;

(c) en orienteringsramme;

(d) et menneskeligt konstrueret univers med mening;

(e) forsikring og fortrøstning angående muligheder for hjælp og frelse.

Religion er altid normativ, men da hver enkel religion er forskellig fra andre, forsøger moderne eksperter inden for religionssociologi og komparativ religion at diskutere det normative uden selv at være engageret i det. Mangfoldigheden inden for trosmønstre, ritualer og organisation er dog således, at enhver definition på religion bliver belastet i forsøg på at omfatte alle de manifestationer af religion, som kendes.

I.II. DEN OPRINDELIGE BRUG AF BEGREBET

Tidligere blev begrebet "religion" ofte identificeret med faktiske konkrete manifestationer af tro og sædvaner i den vestlige verden. Det var generelt opfattelsen, at bortset fra kristne, jøder og muslimer havde ingen andre folkeslag nogen religion i ordets egentlige betydning. De var "hedninge". Teologer, der anvendte ordet "religion", tenderede ved det til at forstå kristendom, og i England blev henvisning til "kristendom" endvidere opfattet til at betyde den trosretning, som Church of England (den engelske statskirke) stod for. Denne begrænsede anvendelse er gradvist forsvundet, efterhånden som vi har lært mere om Østens trossystemer, og efterhånden som studiet af religion har overskredet de snævre, foreskrevne, normative grænser for den traditionelle, kristne teologi. Religion er blevet et mål for studier inden for akademiske discipliner – især inden for samfundsvidenskab – der nærmer sig emnet objektivt og uden implikationer vedrørende tilknytning til eller forkærlighed for en religion frem for en anden.

I.III. KULTURELLE FORDOMME OG DEFINITIONEN PÅ RELIGION

Udviklingen af en gennemført neutralitet inden for studiet af religion er dog kun sket langsomt. Nogle af nutidens komparative religionsstudier udviser stadig tydelige fordomme. Endog inden for samfundsvidenskaben, som udtrykkeligt har forpligtet sig til fordomsfri forskning, er visse fordomme tydelige i arbejder, der blev udført i mellemkrigsårene. Det blev især ofte taget for givet, at en religiøs udviklingsproces havde fundet sted svarende til den biologiske udviklingsproces, og at de mere fremskredne nationers religion nødvendigvis var ”højere” (udviklingsmæssigt) end andre folkeslags. Nogle (i særlig grad Sir James Frazer) var af den opfattelse, at religion var et udviklingsstadium på vejen fra magi til videnskab.

I.IV. NUTIDIG BRUG

I dag anvender samfundsvidenskabelige forskere, samt i højere og højere grad teologer, begrebet som et neutralt udtryk, der ikke længere indeholder en *apriorisk* forudsætning om, at en religion indeholder en højere sandhed end en anden. Det tages ikke længere for givet, at tro på en guddom nødvendigvis er en højere form for religion end tro på flere guddomme eller på ingen overhovedet. Det er erkendt, at en religion kan postulere en antropomorfisk (menneskelignende) gud, en anden form for guddom, et højeste væsen, en mangfoldighed af ånder eller forfædre, et universelt princip eller en universel lov eller en helt anden måde at udtrykke den sande tro på. Nogle kristne teologer såsom Bultmann, Tillich, van Buren og Robinson har helt forkastet de traditionelle skildringer af guddom og foretrækker at referere til ”værens grund” eller ”ubetingede anliggende”.

I.V. UDVIDELSE AF BEGREBET

Efterhånden som antropologer kom til at hævde, at der ikke var nogen klare tilfælde af samfund uden nogen form for overnaturlige overbevisninger eller institutioner, der understøttede sådanne overbevisninger, konkluderede de, at der ikke fandtes noget samfund uden religion i fænomenets bredere forstand. Begrebet ”religion” kom til at tage form af et fænomen, som havde genklang af familie mere end af en fælles identitet, og religion ophørte med at blive defineret ved hjælp af begreber, der var særegne for en bestemt tradition. De konkrete begreber, som hørte til kristendommen, og som var blevet opfattet som afgørende for en definition af religion, blev nu blot betragtet som eksempler på, hvad en definition kunne omfatte. Specifikationer af sådanne konkrete elementer blev afløst af mere abstrakte formuleringer, der omfattede en hel række forskellige slags overbevisninger, sædvaner og institutioner som, selvom de langtfra var identiske i sit inderste væsen, rent funktionsmæssigt kunne betragtes som ækvivalenter.

Opfattelsen var, at ethvert samfund havde overbevisninger, som overgik den kendte empiriske realitet og som, selvom de var forskellige, omfattede sædvaner, der var bestemt til at bringe mennesker i kontakt med eller skabe et forhold til det overnaturlige. I de fleste samfund var der mennesker, som forestod de særlige funktioner, som var forbundet med dette mål. Disse elementer blev med tiden som helhed anerkendt som værende dem, der udgør religion.

I.VI. RELIGIØS FORSKELLIGHED I PRIMITIVE SAMFUND

I relativt små stammesamfund findes der tit temmelig indviklede ritualer og myter, der som regel ikke udgør et ensartet, harmonisk og sammenhængende system. Religion udsættes ofte for forandring, og tilvækst forekommer både i myter og ritualer, når et samfund kommer i kontakt med omkringboende eller invaderende folkeslag. Forskellige ritualer og overbevisninger kan blive forbundet med forskellige situationer (f.eks. for at fremkalde regn; for at sikre frugtbarhed i høsten hos dyr og kvinder; for at beskytte; for at befæste alliancer; for at indvie aldersgrupper eller enkeltpersoner osv.). Alle sådanne aktiviteter er rettet mod overnaturlige kræfter (hvordan de end defineres) og bliver af forskere anerkendt som religiøse.

I.VII. RELIGIØS FORSKELLIGHED I HØJT UDVIKLEDE SAMFUND

I teknisk mere avancerede samfund er forskrifterne for religiøs overbevisning og sædvane som regel mere udførligt formuleret og udviser mere indre sammenhæng og stabilitet, men selv i mere fremskredne systemer findes elementer af variation. Intet teologisk system eller nogen ordning af religiøse overbevisninger, som har at gøre med det overnaturlige, er fuldstændigt sammenhængende i nogen af verdens store religioner. Der findes altid uforklarlige rester. Der er ligeledes rudimenter fra tidligere religiøse indstillinger, såsom folkereligiøse elementer, som bevares i den brede befolkning. Alle de hellige skrifter for de mest væsentlige religioner røber interne modsigelser og uoverensstemmelser. Disse og andre kilder giver anledning til forskelle blandt religiøse eksperter, som antager forskellige og til tider uforsonlige fortolkningssystemer og eksegetiske principper, som ansporer forskellige traditioner endog inden for det, som er almindeligt anerkendt som ortodoksi.

I.VIII. UDVIKLINGEN AF RELIGIØS PLURALISME

I højt udviklede samfund må man anse velovervejede, bevidst afvigelse fra ortodoksi som et normalt fænomen. Kristne, jøder og muslimer lader sig ikke blot opdele i grupperinger inden for ortodoksien, men også i afvigende grupper der afviser enhver form for ortodoksi, og som følger et afvigende mønster i religiøs praksis (eller som simpelthen fuldstændigt forkaster religion). Afvigelsen er mest

bemærkelsesværdig i en sammenhæng, hvor der hersker religiøs eksklusivitet, dvs. hvor personen, hvis han tilhører en religion, er nødsaget til fuldstændigt at give afkald på tilknytningsforhold til alle andre – et mønster for forpligtigelse der håndhævedes strengt i de jødiske-kristne-muslimske traditioner. Efterhånden som de nationale regeringer er ophørt med at foreskrive tilslutning til særlige former for religion, er afvigende religiøse forsamlinger såvel blevet tolereret som tilstået visse generelle, religiøse privilegier i europæiske lande, og i mange tilfælde har de nydt godt af den generelle religionsfrihed, der er beskyttet af USA's forfatning. Den situation, som eksisterer nu med en hel række forskellige trosretninger, der fungerer side om side, er kendt som ”religiøs pluralisme”.

I.IX. NORMATIVE OG NEUTRALE HOLDNINGER OVER FOR RELIGION

En religion fremsætter typisk visse historier (myter) og forklaringer med hensyn til det overnaturlige, som forventes at indgyde tro. Den foreskriver rituel optræden. Den opretholder institutioner (i den brede forstand af regulerede indbyrdes forhold, hvad enten det drejer sig om et grundlæggende personligt plan eller et komplekst system for opførsel, procedurer og opretholdelse af ejendomme). Desuden fremsætter den nu og da regler for moralsk adfærd, selvom strengheden af disse betingelser og forordninger forbundet med moralitet varierer betydeligt. Men i hvert tilfælde definerer religion forpligtelser og lover belønning for konformitet i form af fordele, der bliver tilvejebragt af det overnaturlige. Religion udgør et normativt system. Religionslærere (”teologer” i kristendommen – men begrebet er upassende for visse andre religioner) tilslutter sig nødvendigvis disse normer og påbyder, at de bliver fulgt. I modsætning hertil betragter samfundsvidenskabelige forskere de værdier, som en religion fremsætter, udelukkende som fakta og hverken godkender eller afviser deres gyldighed eller værdi. Denne indstilling ligner de lovformuleringer, der siger, at loven ikke diskriminerer mellem religioner. Fordi religion er normativ og rent intellektuelt hovedsageligt har været teologers domæne, findes der i alle højt udviklede samfund en arv i form af et tilegnet ”religiøst” sprog, der bærer det normative præg af religiøst engagement. Det er her anset for afgørende at undgå den forkærlighed for værdier, som er indbygget i sådanne sprog, og at anvende de samfundsvidenskabelige forskeres neutrale terminologi, mens man søger at bevare en passende følsomhed over for dem, som er involverede i religiøs aktivitet.

I.X. ”LÅNT” NOMENKLATUR

Tidlige definitioner og beskrivelser af det væsentlige i religion brugte hyppigt lånte begreber, som tilhørte de religiøse traditioner, der havde formuleret dem. Det er i dag erkendt, at brugen af begreber, der er særegne for en given religion, nødvendigvis fordrejer skildringen af andre religioner og måske endog ofte medfører forkerte antagelser. Begreber, som er formulerede

inden for en givet kulturel og religiøs tradition, vil give et falsk billede af de funktionelt tilsvarende, men officielt forskellige elementer i en anden religion. Tilfælde af sådan upassende brug inkluderer henvisning til "den buddhistiske kirke", "det muslimske præsteskab" eller med henvisning til Treenigheden de "kristne guder". Selvom handlinger til at udtrykke ærefrygt, ærbødighed, fordybelse eller engagement forekommer i alle højt udviklede religioner, har kommentatorer på lignende vis ikke altid betragtet dem som dyrkelse, fordi begrebet i vestlig brug har været stærkt tynget af kristne, forudfattede meninger og forskrifter vedrørende passende attituder og handlinger. For eksempel forekommer den funktionelle modpart i kristen gudsdyrkelse til at fremmane holdninger eller tendenser hos gudsdyrkere også i buddhisme, men i en anderledes form, og den er som regel beskrevet ved hjælp af andre begreber. Hvis religioner skal tildeles ligestilling, er det derfor nødvendigt at indføre abstrakte definitionsbegreber for at rumme variationen af religiøse fænomener.

I.XI. DEN INDBYGGEDE UFULDKOMMENHED I ABSTRAKT ELLER OBJEKTIV ANALYSE

Brugen af abstrakt sprog, der kan betragtes som "klinisk" i betydningen ikke at være smittet af en enkelt religions særegne traditioner, vil ikke nødvendigvis lykkes i at omfatte alle de indre kvaliteter, der findes i en given trosretning, men den er nødvendig for at kunne udføre en vurdering. Den vil ikke give tilbundsgående udtryk for hverken de erkendelsesmæssige eller de emotionelle aspekter af religiøse overbevisninger, ritualer, symboler og institutioner. Denne samfundsvidenskabelige indfaldsvinkel muliggør objektiv sammenligning og forklaring, men kan ikke og foregiver heller ikke at gengive hele indholdet af den indre mening og den følelsesmæssige tiltrækning, som en religion har på dens egne tilhængere.

II. INDICIER PÅ RELIGION

II.I. RELIGIONS VIGTIGSTE KRAKTERTRÆK

I henhold til den ovenstående diskussion kan vi nu fremsætte de vigtigste karaktertræk, der er indeholdt i religion, i abstrakte og generelle begreber. Efterfølgende foregiver ikke at være en definition, som kan anvendes universelt, men en opremsning af de karaktertræk og funktioner, som hyppigt findes i religion, og som er identificeret som sådan. Disse er:

- (a) troen på en kraft (eller kræfter) som rækker ud over normale sanseindtryk, og som måske endog indeholder en fuldstændig postuleret form for væren;

- (b) troen på at en sådan kraft ikke blot påvirker den naturlige verden og den sociale orden, men indvirker direkte på den og endda kan have skabt den;
- (c) troen på at der på et tidligere tidspunkt i historien har forekommet en overnaturlig indgriben i menneskelige affærer;
- (d) overnaturlige kræfter menes at have ledet menneskehedens historie og skæbne: Når disse kræfter er beskrevet antropomorfisk (som menneskelignende), bliver de som tilskrevet bestemte formål;
- (e) troen på at menneskets lykke i dette liv eller i livet efter døden (eller i de følgende liv) afhænger af relationer etableret med eller i overensstemmelse med disse transcendent kræfter;
- (f) det er ofte (men ikke altid) overbevisningen, at selvom transcendent kræfter vilkårligt kan bestemme en persons skæbne, kan personen ved at opføre sig på foreskreven vis påvirke de hændelser, han kommer ud for enten i dette liv eller i fremtidigt/fremtidige liv eller begge dele;
- (g) der findes foreskrevne handlinger for personlig, kollektiv eller repræsentativ optræden – nemlig ritualer;
- (h) vedvarende elementer af formildende handlinger (endog i højt udviklede religioner) hvor personer eller gruppen som sådan kan bønfalde om særlig hjælp fra overnaturlige kilder;
- (i) det forventes af de troende, at de tilkendegiver hengivenhed, taknemmelighed, ærefrygt eller ærbødighed under tilstedeværelsen af symbolske repræsentationer af trosretningens overnaturlige kraft (kræfter);
- (j) sprog, genstande, steder, bygningsværker eller årstider, som er specielt forbundet med det overnaturlige, bliver gjort hellige, og de kan i sig selv blive genstand for pietet;
- (k) der er regelmæssig udførelse af ritualer eller udlægninger, tilkendegivelser af hengivenhed, højtider, faste, fælles bodsøvelser, pilgrimsrejser og gengivelser eller ihukommelse af begivenheder i det jordiske liv for guddomme, profeter eller store læremestre;

- (l) lejligheder med gudsdyrkelse og udlægning af læren fremkalder en oplevelse af fællesskab og en samhørighed, samdrægtighed, et kammeratskab og en fælles identitet;
- (m) moralregler bliver ofte pålagt tilhængere selvom området, som de omhandler, varierer: De kan blive affattet i legalistiske eller rituelle udtryk, eller de kan fremføres mere som overensstemmelse med ånden i en mindre præcis, højere etik;
- (n) seriøsitet, vedvarende engagement og livslang hengivenhed er normative krav;
- (o) i henhold til det, de foretager sig, kan de troende opsamle fortjenester eller personlige brister, til hvilke der er forbundet en moralsk økonomi med belønninger og straffe. Den præcise sammenhæng mellem handling og konsekvens veksler fra automatisk virkning ud fra angivne grunde til troen på, at en personlig brist kan blive opvejet gennem fromme eller rituelle handlinger, ved skrifte eller anger eller ved særlig indgriben fra overnaturlige kræfter;
- (p) der findes som regel en særlig klasse af religiøse funktionærer, der tjener som kustoder for de hellige genstande, skrifter og steder; eller som er eksperter i doktrinerne, ritualerne og i præstelig vejledning;
- (q) sådanne eksperter bliver som regel betalt for deres tjenester enten via skat, aflønning for specifikke tjenester eller via en fastsat gage;
- (r) når eksperter helliger sig doktrinernes systematik, hævdes det som regel, at religiøs viden tilvejebringer løsninger på alle problemer og forklarer livets mening og formål. Herunder medtager man ofte antagne forklaringer af oprindelsen af det fysiske univers og dets funktion samt den menneskelige psykologi;
- (s) legitimiteten af den religiøse viden og de religiøse institutioner bliver hævdet med henvisning til åbenbaring og tradition: fornyelse retfærdiggøres sædvanligvis som rekonstruktion; og
- (t) påstande om lærdommenes sandhed og ritualernes effektivitet bliver ikke underkastet empirisk afprøvning, da målene i sidste ende er transcendent, og religiøs overbevisning er påkrævet både med hensyn til målene og med hensyn til de godtagne måder, der bliver anbefalet til at opnå dem.

De foregående punkter skal ikke betragtes som *sine qua non*, men som sandsynligheder: De udgør fænomener ofte fundet empirisk. De kan betragtes som en probabilistisk opgørelse.

II.II. IKKE-ESSENTIELLE KARAKTERTRÆK I RELIGION

Den ovenstående opgørelse er udtrykt i betydeligt abstrakte og generelle antagelser, men faktiske religioner er historiske enheder, ikke logiske konstruktioner. De omfatter uhyre forskellige organisationsprincipper, adfærdsregler og trosmønstre. Det er ofte vanskeligt at generalisere, og når først de (ofte ubevidste) fordomme fra den kristne tradition er tilsidesat, bliver det tydeligt, at mange af de konkrete punkter som måske bliver betragtet som en uomgængelig nødvendighed på grundlag af den kristne model, i virkeligheden ikke er til stede i andre trossystemer. I ovenstående opgørelse er henvisningen til et højere væsen undgået, da et sådant begreb ikke er gyldigt for theravada-buddhister (og for mange mahayana-buddhister), jainister og taoister. Dyrkelse i henhold til ovenstående har vidt forskellige implikationer i buddhisme i forhold til gudsdyrkere inden for kristendommen. Opgørelsen refererer ikke til trosbekendelser, som er særligt vigtige i den kristne tradition, men som ikke er af tilsvarende vigtighed i andre religioner. Den nævner ikke sjælen, uanset hvor afgørende det begreb er i ortodoks kristendom, fordi doktrinen vedrørende sjælen er noget dubiøs i jødedommen og udtrykkeligt afvist af visse kristne bevægelser (f.eks. Syvende Dags Adventister og Jehovas vidner – der begge har tilhængerskarer på millioner verden rundt, og af kristadelfianerne og de puritanere som f.eks. Milton der er kendt som moralister). Der er ikke nogen direkte hentydning til helvede i den forstand, som det er udviklet i kristendommen, da dette punkt mangler i jødedommen. Livet efter døden bliver omtalt i såvel ental som flertal for at imødekomme de to forskellige kristne forestillinger om sjælevandringen og opstandelsen, og de noget forskellige redegørelser om reinkarnation i buddhisme og hinduisme. Ingen af disse specifikke punkter kan betragtes som afgørende for definitionen af religion slet og ret.

III. IKKE-TEISTISKE TROSSYSTEMER

III.I. TEISME ER IKKE EN AFGØRENDE KARAKTERISTIK AF RELIGION

Det kan ikke anfægtes, at teisme (dvs. monoteisme, polyteisme og panteisme) ikke er en afgørende karakteristisk af religion. Faktisk betragter både lærde og lægfolk generelt trossystemer, der helt klart er ikke-teistiske, som religioner. Eksempler på sådanne religioner er anført nedenfor.

III.II. BUDDHISME – EN IKKE-TEISTISK RELIGION

Buddhisme er ikke et system med teistisk overbevisning, men er generelt anerkendt som en religion, selvom den er i skarp kontrast til kristendommen. Mens buddhismen ikke benægter eksistensen af guder, bliver disse væsner ikke tilskrevet en rolle, der på nogen måde nærmer sig et højeste væsen eller en skaber. Selv i Rene Land-sekter i Japan (Jodoshu og Jodoshinshu), hvor der er et eftertrykkeligt engagement i idéen om Buddha i sig selv som frelser, når denne opfattelse ikke op til at betragte Buddha som en skaber-gud.

III.III. DOKTRINER I THERAVADA-BUDDHISMEN

Theravada-buddhisme bliver ofte betragtet som den tradition af buddhisme, der er tættest på den oprindelige Gautama Buddha. Dens doktriner har ikke megen lighed med de teser, der er fremsat i kristendommen eller andre monoteistiske religioner. Intet af læren i theravada-buddhismen angiver eksistensen af et højeste væsen eller en skaber-gud. Snarere som et produkt af en skaber-gud ses verden, der kan opfattes med sanserne som værende uden substans, og mennesket anses som lige så ikke-permanent og menes ikke at have en udødelig sjæl. Al eksistens er kendetegnet ved lidelse, og impulsen i buddhistisk lære er at frigøre mennesket fra denne tilstand. Menneskets nuværende omstændighed er en konsekvens af hans karma, loven om årsag og effekt ifølge hvilken gerninger i tidligere liv næsten helt afgør oplevelsen af efterfølgende liv. Siden liv er som led i en årsagskæde, er der en ”betinget skabelse” ved hver genfødsel. Derfor er mennesket ikke frembragt af en skaber-gud, der er heller ikke nogen opfattelse af en frelser-gud, eftersom kun oplysning tillader mennesket at blive befriet fra lidelsen af kæden med genfødsler. Hvert menneske må under vejledning af religiøs undervisning betræde vejen til oplysning for sig selv. Buddhismen benægter ikke eksistensen af guder som sådan, men disse væsner er ikke genstand for tilbedelse, og de opfylder ikke nogen speciel rolle. (De er rester og tilføjelser fra andre religiøse traditioner, som buddhismen har tilpasset sig efter). Selv om opfattelser af en skaber-gud og frelser-gud, udødelig sjæl og evig straf eller storhed alle mangler i theravada-buddhismen, bliver buddhisme ikke desto mindre let og universelt givet status som en verdensreligion.

III.IV. JAINISMEN ER EN ATEISTISK RELIGION

Jainismen er en anerkendt religion i Indien og andre lande, hvor den praktiseres, og bliver normalt inkluderet i listen over (som regel elleve) store religioner. Om den har Sir Charles Eliot skrevet: ”Jainismen er ateistisk, og denne ateisme er som regel hverken undskyldende heller polemisk, men er accepteret som en naturlig religiøs holdning.” Jainere benægter imidlertid

ikke eksistensen af *devaer*, guddomme, men disse væsner bliver ligesom mennesker betragtet som underlagt lovene om sjælevandring og forfald, og de bestemmer ikke menneskets skæbne. Jainere tror, at sjæle er individuelle og uendelige. De er ikke en del af en universel sjæl. Sjæle og materie er hverken skabt eller ødelagt. Redning er at opnå frigørelse af sjælen fra fremmede elementer (karmaer), der tynger den – elementer, der får adgang til sjælen gennem personens lidenskabelige handlinger. Sådan handling forårsager genfødsel blandt dyr eller livløse substanser: Fortjenstfulde handlinger forårsager genfødsel blandt devaer. Vrede, stolthed, bedrageri og grådighed er de største hindringer for frigørelse af sjælen, men mennesket er herre over sin egen skæbne. Ved at undertrykke selvet og ved ikke at gøre skade på noget væsen, og ved at føre et liv i askese, kan det opnå genfødsel som en deva. De moralske regler for den fromme troende er at vise venlighed uden håb om gengæld; at begejstres over andres ve og vel; at søge at lindre lidelse for andre; og at vise sympati for den kriminelle. Selv-ydmygelse tilintetgør akkumuleret karma.

III.V. SAMKHYA-SKOLEN I HINDUISME – EN IKKE-TEISTISK RELIGION

Den hinduistiske religion anerkender som ortodoks seks gamle og afvigende skoler. En af disse, samkhya, er hverken teistisk eller panteistisk. Som jainismen lærer samkhya, at ur-materie og den individuelle sjæl både er uskabte og uforgængelige. Sjælen kan blive frigjort ved at kende sandheden om universet og ved kontrol af lidenskaber. I nogle tekster fornægter samkhya eksistensen af en personlig, højeste guddommelighed, og under alle omstændigheder betragtes ethvert begreb om guddom som overflødigt og potentielt selvmodsigende, eftersom karma styrer menneskets anliggender op til det punkt, hvor det selv kan afgøre at søge frigørelse. De fire mål for samkhya ligner dem for buddhisme: at kende lidelse som mennesket må befri sig fra; at frembringe ophør af lidelse; at opfatte årsagen til lidelse (undladelsen af at skelne mellem sjælen og materie) og at lære midlerne til befrielse, nemlig indsigtfuld viden. Som andre skoler lærer samkhya det karmiske princip: genfødsel er en konsekvens af ens handlinger, og frelse er at undslippe fra denne cyklus af genfødsler.

III.VI. DEN IKKE-TEISTISKE KARAKTER AF SAMKHYA

Samkhya omfatter en form for dualisme, der ikke kredser om eksistensen af en gud eller guder. Det er ikke den kristne dualisme af godt og ondt, men en radikal skelnen mellem sjælen og materie. Begge er uskabte, uendeligt eksisterende ting. Verden er et resultat af udvikling af materie. Sjælen er dog uforandret. Sjælen lider, fordi den er i fangenskab i forhold til materie, men denne fangenskab er en illusion. Når sjælen bliver klar over, at den ikke er en del af den materielle verden, ophører verden med at eksistere for den bestemte sjæl, og den er fri. Ifølge samkhya-teori

undergår materie en evolution, opløsning og en hviletilstand. Under udvikling frembringer materie intellekt, individualitet, sanserne, moralsk karakter, vilje og et princip, som overlever død, og som undergår sjælevandring. Ved at blive forbundet med sjælen bliver den fysiske organisme en levende person. Kun i denne forbindelse realiseres bevidsthed: hverken materie i sig selv eller sjælen i sig selv er bevidst. Selvom sjælen er et levendegørende element, er den i sig selv ikke det liv, som ender i døden, ej heller er den liv, som bliver overført fra en eksistens til en anden. Selvom den ikke i sig selv handler eller lider, afspejler sjælen den lidelse, der finder sted, nogenlunde som et spejl afspejler. Den er ikke intellektet, men er en uendelig og lidenskabsløs entitet. Sjæle er utallige og adskilt fra hinanden. Målet for sjælen er at frigøre sig fra illusion og således fra fangenskab. Når den er befriet, svarer tilstanden af sjælen til nirvana i buddhisme. En sådan frigørelse kunne opstå før døden, og den befriedes opgave er at undervise andre. Efter døden er der en mulighed for total frigørelse uden truslen om genfødsel. Samkhya gør ingen indvendinger imod at tro på populære guddomme, men disse er ikke en del af dens virksomme orden. Det er viden om universet, som frembringer frelse. I denne forstand er kontrol af lidenskaber og ikke moralsk opførsel central. Godt arbejde kan kun frembringe en lavere form for lykke. Ej heller er ofre virkningsfulde. Hverken etik eller ritualer er af stor vigtighed for samkhyas verdensbillede.

III.VII. UTILSTRÆKKELIGHEDEN I DET TEISTISKE KRITERIUM

Af ovenstående eksempler på religiøse trossystemer er det tydeligt, at tro på et højeste væsen eller nogen form for teisme er et mangelfuldt kriterium for religion. På trods af tilbageværende, udaterede fordomme af nogle kristne kommentatorer ville dette punkt generelt umiddelbart blive godkendt af professionelle inden for komparativ religion og religionssociologer. Status som en religion ville ikke blive nægtet buddhismen, jainismen eller den hinduistiske samkhya-skole på trods af manglende forestilling om et højeste væsen eller en skaber-gud.

III.VIII. TILFÆLDET MED TAOISME

Taoisme er også generelt blevet anerkendt som en religion, og lærebøger i komparativ religion medtager den normalt på trods af vanskeligheder ved at gengive dens centrale overbevisninger i en sammenhængende form. I kontrast til åbenbarede religioner trak taoisme på naturtilbedelse, mysticisme, fatalisme, politisk sindsro, magi og anedyrkelse. Den var officielt anerkendt som en organiseret religion i Kina i århundreder med templer, tilbedelse og præsteskab. Den erhvervede opfattelser af overnaturlige væsner, herunder Jadekejseren, Lao-Tzu, Ling Po (marskal for overnaturlige væsner), sammen med de otte udødelige af kinesisk folkløse, byguden, arnens gud blandt andre sammen med utallige ånder. Taoisme mangler dog en højeste skaber, en frelser-gud i den kristne form og en artikuleret teologi og kosmologi.

IV. RELIGIØST SPROG OG UDVIKLINGEN AF KRISTEN TEOLOGI

IV.I. UDVIKLINGEN AF RELIGIØSE IDÉER

Tilfældet med taoismen illustrerer den kendsgerning, at religioner ikke opstår fuldt udviklet som trosretning, praksis og organisation. De undergår udviklingsprocesser i alle disse henseender, kommer nogle gange til at omfatte elementer helt i modstrid med tidligere opfattelser. For eksempel protesterede nogle biskopper i den anglikanske kirke åbent i årtier mod tro på sådanne centrale principper i troen som jomfrufødsel, Jesu genopstandelse og Kristi genkomst. Et andet eksempel er den skiftende opfattelse af Gud, som det fremgår af de jødisk-kristne skrifter, fra stammens guddom hos oldtidens israelitter til et meget mere åndeligt opfattet og universelt væsen i skrifter af de senere profeter og i Det Nye Testamente. Afstemning af afvigende fremstillinger af guddom har givet anledning til stridigheder mellem og i kirker og bevægelser i kristendommen, og den fundamentale antagelse er efterhånden blevet ændret i den kristne historie. Fundamentale forandringer i begrebet om den kristne gud forekommer selv i dag.

IV.II. NYLIG TEOLOGISK OMVURDERING AF GUD

En sådan vigtig tankestrøm, der har dybtgående konsekvenser for den status af kristendommen, og som har en vis indflydelse på emnet, der bliver behandlet, er den bredt fremførte gendrivelse af den idé, at der kan være et højeste væsen af den slags, der traditionelt hyldes af den kristne kirke. Denne meningsstrøm, der bliver fremmet af nogle af de mest ansete teologer, kommer specielt fra skrifter af Dietrich Bonhoeffer og Paul Tillich. I denne forbindelse kan det bedst illustreres fra dets mest populære og indflydelsesrige udtryk. I 1963 opsummerede den daværende (anglikanske) biskop af Woolwich, J.A.T. Robinson, sine teologiske tanker i sin bestsellerbog, *Oprigtig over for Gud*. Biskoppen fremsatte argumenter for opgivelse af idéen om Gud som et personligt væsen, som eksisterede "derude" og udfordrede hele idéen om "kristen teisme".

IV.III. BEVIS FOR KRISTEN ATEISME – ROBINSON

De følgende uddrag fremhæver det omfang, som biskoppen og hans kolleger afveg fra traditionelle antagelser angående monoteismen, som opretholdt af både lægfolk og loven.

Biskoppen anførte Bonhoeffer til støtte for sine argumenter, som følger:

Mennesket har lært at håndtere alle spørgsmål af betydning uden at ty til Gud som en arbejdshypotese. I spørgsmål vedrørende videnskab, kunst og selv etik er

det blevet en forstået ting, som man knap nok tør bekæmpe mere. Men i de sidste hundrede år eller så er det blevet mere og mere sandt også for religiøse spørgsmål: Det er blevet åbenlyst, at alt går uden ”gud” ligesom før. (S. 36)

Fra Tillich anfører biskoppen følgende:

... du skal glemme alt det traditionelle, du har lært om Gud, måske endda selve ordet. (S. 47)

Hvortil biskoppen tilføjer:

Når Tillich taler om Gud ”i dybden”, taler han ikke om en anden person overhovedet. Han taler om ”uendelig og uudtømmelig dybde og grunden for al væren ...” (S. 46)

For sig selv siger biskoppen:

... som han (Tillich) siger, har teisme som normalt forstået ”gjort Gud til en himmelsk, helt perfekt person, som er overhoved for verden og menneskeheden” (s. 39) ... jeg er overbevist om, at Tillich har ret i at sige, at ateismens protest imod sådan en højeste person er korrekt. (S. 41)

Biskoppen citerer den teologiske lægforfatter John Wren-Lewis billigende:

Det er ikke blot, at den gamle i Himlen kun er et mytologisk symbol for det Uendelige Sind bag kulisserne, og heller ikke at dette væsen er menneskekærligt snarere end grufuldt: Sandheden er, at hele denne tankegang er forkert, og hvis et sådan væsen eksisterede, ville han være selve Djævelen. (Siderne 42-3)

For at styrke dette punkt siger biskoppen:

Vi vil til sidst ikke være mere i stand til at overbevise mennesker om eksistensen af en Gud ”derude”, som de må tilkalde for at få orden i deres liv, end at overtale dem til at tage guderne fra Olympen alvorligt. (S. 43) ... for at sige, at ”Gud er personlig”, er at sige, at personlighed er af ultimativ signifikans i forfatningen af universet, at i personlige forhold berører vi den endelige betydning af eksistens som ingen andre steder. (Siderne 48-9)

Skelnende, som teologer gør det, mellem virkelighed og eksistens påstod biskoppen, at Gud i sidste ende var virkelig, men at han ikke eksisterede, eftersom det at eksistere var at blive endelig i rum og tid, at være del af universet.

IV.IV. BEVIS PÅ KRISTEN ATEISME – VAN BUREN

I det samme år, 1963, skrev Paul van Buren, en amerikansk teolog, *The Secular Meaning of the Gospel*, som også indgående drøftede Bonhoeffers begreb om ”religionsløs kristendom”, dvs. at kristendommen ikke er en religion. Endnu kraftigere end Robinson forlangte Van Buren, at kristendommen ikke længere forstås som i nogen mening helliget til at tro på Gud. Han foreslog, at al teologisk henvisning til Gud elimineres. Han fastholdt, at ”... enkel, bogstavelig teisme er forkert, og kvalificeret, bogstavelig teisme er meningsløst” (s. 100). På den anden side kunne man blive ved med at holde på menneskeligheden hos mennesket Jesus, ”... lade det gå som det kan med sagen om hans guddommelighed”. Kristen ateisme var navnet givet til den teologi, der blev fremsat af van Buren. Evangelierne var ikke om Gud, de var om Jesus, og Jesus skulle ses som et menneske. Derfor blev alle påstande om, at kristendommen var en religion med en forpligtelse til et højeste væsen, forladt af professor van Buren, ligesom sådanne påstande også blev opgivet af teologer af den samtidige ”Gud-er-død”-skole, som udgjorde en anden strøm af teologisk tankegang.

IV.V. REVURDERING AF JESUS

Genfortolkning af Det Nye Testamente og af personen Jesus havde også været i gang i teologiske kredse helt sikkert fra tiden med Albert Schweitzer, der i 1906 udgav et værk under den oversatte engelske titel *The Quest of the Historical Jesus*. Schweitzer afslørede Jesus som en jødisk profet med noget vildførte idéer og temmelig meget en skabning af hans tid. En mere radikal proces af kritisk ”afmytologisering” blev foretaget af Rudolf Bultmann, som i begyndelsen af 1940’erne viste, hvordan evangelierne fuldt ud var underlagt myter fremherskende på det tidspunkt, hvor de blev skrevet. Han gik videre med at demonstrere hvor få af de begreber, der anvendes i evangelierne, som kunne accepteres af det tyvende århundredes menneske. Bultmann søgte selv at bevare et budskab til menneskeheden fra Det Nye Testamente ret meget i form af tysk, eksistentialistisk filosofi. Kristendommen blev en rettesnor for et moralsk liv, men den var ikke længere troværdig som en lære om Guds skabelse og hans styring af verden. Den stigende effekt af Bultmanns arbejde var at drage ny tvivl om den traditionelle påstand, at Jesus var Gud i kød og blod. Hele Kirkens kristologiske lære var nu draget i tvivl. Den historiske relativisme af denne fremgangsmåde

fandt fornyet udtryk i et værk med titlen *The Myth of God Incarnate* (redigeret af professor John Hick) udgivet i 1977, i hvilket et antal af de mest ansete, anglikanske teologer betvivlede det traditionelle kalchedonske syn på forholdet mellem Gud og manden Jesus. Moderne teologer fandt det vanskeligt at tro på, at Gud var blevet menneske på den måde, som kristen lære havde bekræftet gennem de sidste femten århundreder.

IV.VI. KRISTENDOMMEN OPFATTET SOM IKKE VÆRENDE EN RELIGION

Disse forskellige strømninger i teologisk diskussion – den påtænkte afvisning af begrebet om en personlig Gud, opgivelse af teisme, den nye vægt på Bibelens relativisme og udfordringen mod accepterede forestillinger om Kristi natur og hans forhold til guddommen – betød alle en voldsom afvigelse fra almindelig accepteret forståelse af den kristne tro. Kristendommen, som i så lang tid havde været den underforståede model i Europa for opfattelsen af, hvordan religion burde være, erklærede nu sig selv for ikke at være en religion. På denne måde blev de kriterier, hvorefter religion tidligere var blevet defineret, nu draget i tvivl.

V. DE SOCIALE OG MORALSKE FUNKTIONER AF RELIGION

V.I. MODERNE RELIGION OG SKIFTENDE SOCIALE FUNKTIONER

Idet vi vender os fra konkrete elementer afledt af den traditionelle, men tilsyneladende umoderne, kristne opfattelse af, hvad der kunne udgøre en religion, kan vi kort henvise til kendetegnene for religion understreget i ikke-normative, sociologiske studier af emnet. Uden at ignorere vigtigheden af det væsentlige anliggende med det overnaturlige (eller over-empiriske) understreger sociale videnskabsmænd funktioner, som religioner opfylder. En religion skaber, styrker eller fremmer social solidaritet i gruppen og giver gruppen en følelse af identitet. Den giver med Peter Bergers ord ”et menneskeligt konstrueret univers af betydning”, som bliver en intellektuel og moralsk ramme, i lyset af hvilket idéer og handlinger kan bedømmes. Hvis religion nødvendigvis opgiver – over for udviklingen af videnskab – specifikke teorier om skabelse og kosmologi, fortsætter den med at tilbyde forklaring på hvilke formål, der er dybt rodfæstet i universet og i menneskets liv.

V.II. MODERNE RELIGION OG ANSVARLIGHEDSETIK

Da den almindelige befolkning i den vestlige verden er blevet mere uddannet, har moderne religioner haft en mindre tendens til at understrege doktriner om Gud, skabelsen, synd,

inkarnation, genopstandelse osv. og mere at lægge vægt på sådanne ting som etik vedrørende socialt og personligt ansvar, tilvejebringelse af en følelse af ultimativ mening og formål, kilden til personlig vejledning og vejen til personlig tilfredsstillelse i denne verden.

V.III. MODERNE RELIGION OG OPTAGETHED AF SOCIALE PROBLEMER

Forøget optagethed af sjælesorg begyndte i midten af det 19. århundrede i Storbritannien, men det manifesterer sig nu i mange nye former for specialiserede præstegerninger såsom præstearbejde i industrien og arbejde på hospitaler og fængsler samt i specialiseret rådgivning for eksempel i ægteskabsvejledning, kristen helbredelse og arbejde for misbrugere og potentielle selvmordere. Råd om fysisk og psykisk sundhed, seksuelle og familiære problemer, uddannelse og arbejdsforhold er blevet næsten fast materiale i megen religiøs litteratur i mange trosretninger, og det kan ses tydeligt i relativt nyligt etablerede sekter og trosretninger.

V.IV. MODERNE RELIGION OG LIVSFORBEDRING

I nogle nye, religiøse bevægelser er påstanden om at forsyne folk med en følelse af mening og formål i livet blevet et eksplicit fokus. Disse bevægelser giver normalt et omfattende og ofte komplekst system af metafysik, inden for hvilket deres tilhængere finder intellektuelle svar på spørgsmål om ubetingede anliggender. Sådanne bevægelser ville omfatte teosofi, antroposofi, gurdjieffisme, Kosmon Faith og New Thought-bevægelser. Da vægten i det moderne samfund har flyttet sig fra bekymring om livet efter døden, er nye bevægelser (og i nogen grad ældre kirker) kommet til at understrege "jordnære" aktiviteter og formål og generelle mål for "livsudvikling". Den askese i religioner, der opstod i en verden med knaphed og naturkatastrofer, er mindre kongruent i et samfund, der har en forøget overflod og meget mere omfattende sociale planer om at fjerne eller mindske naturlige og sociale katastrofer. Den moderne udbredelse af hedonistiske værdier i et sekulært samfund afspejles i religion, og nye religioner søger udtrykkeligt at forsyne folk med en bedre oplevelse af livet. Eftertryk på positiv tænkning blev almindeligt forekommende i Amerika i 1940'erne.

Psykologiske teknikker for forhøjet selvkontrol, selvforbedring, fornyet motivation og bredere kapacitet for åndelig berigelse er blevet en del af repertoire af mange religiøse bevægelser, efterhånden som samfundet har fjernet sig fra godkendelse af synd-tyngede teologier, der engang blev fremført af traditionelle, kristne kirker.

V.V. FORHOLDET MELLEM RELIGION OG MORAL

Mange religioner ordinerer regler af større eller mindre grader af specificitet overholdt af tilhængere. Deres natur, den kraftfuldhed, som de er foreskrevet med og stregheden af sanktioner knyttet til dem, varierer. I jødedommen styrer regler rituelle detaljer og mange tilfælde i hverdagen. I islam påvirker religiøse regler forskellige situationer i livet og giver et juridisk system for regulering af samfundet. Andre steder stammer moralsk regulering ikke fra udtrykkeligt religiøse rødder som i det japanske samfund. Der er ingen normale forhold mellem et system af religiøse doktriner og en moralkodeks. Den forbindelse mellem religion og moral i kristendommen er et mønster af forhold, men dette mønster er ikke typisk for andre religiøse systemer, og det kan ikke antages som en nødvendig model for et sådant forhold.

V.VI. BUDDHISME OG MORAL

For eksempel i theravada-buddhismen er der foreskrifter for munke og nogle få generelle regler påbudt lægfolk. En buddhist har pligt til ikke at slå ihjel, stjæle, lyve, begå uretmæssige seksuelle handlinger og drikke berusende midler. Buddha gav moralsk råd vedrørende huslige pligter, opførsel over for venner og omsorg for ens ægtefælle, men disse er formaninger til, hvad man kunne kalde social sund fornuft. Personen bør være fornuftig, sparsommelig, arbejdsom, fair over for tjenere og som venner vælge dem, der vil afholde ham fra forkert og formane ham til rigtig opførsel. Disse dyder er pålagt som oplyst egeninteresse, de er ikke med opfattelsen af synd som fremført i kristendommen. At ignorere disse dyder imødegås ikke med specielle straffe bortset fra i betydningen at frembringe dårlig karma. At undgå at volde ondt i buddhisme er et spørgsmål om oplyst egeninteresse (i det mindste på lang sigt). Religion i sig selv foreskriver ingen sanktioner. Der er ingen vred guddom. Men eftersom handlinger anses for at bestemme status i en fremtidig reinkarnation, er gode handlinger tilrådelige som i overensstemmelse med den ottefoldige vej til oplysning, eftersom de vil føre til genfødsler i bedre omstændigheder og formodentlig til den endelige transcendering af alle genfødsler og opnåelsen af nirvana. Mens buddhismen bestemt fremfører etiske værdier, så efterlades personen derfor betydelig frihed i hans moralske optræden og er ikke underlagt den type moralsk censur, der har hersket i kristne sammenhænge.

V.VII. KRISTENDOMMEN OG MORAL

I skarp kontrast hertil omfatter traditionel kristendom blandt dens forskellige niveauer af etisk lære en udførlig kodeks af forbud, hvor overtrædelse af denne kom til at blive betragtet som synd. De minimale bud af tidlig jødedom mht. større forseelser blev suppleret med

forskrifter af en meget mere krævende karakter, specielt med hensyn til seksualitet, og dette fra både Jesus og Paulus. Der var også råd om perfektion af en måske uopnåelig slags ("så vær da fuldkomne" og mere specifikt bud om at elske sine fjender, at tilgive "syvoghalvfjerds" gange, at vende den anden kind til osv.). Men det var i opfattelsen af synd, at kristendommen kom til at udarbejde en streng moralkodeks. Mennesket blev anset for ifølge sin natur at være syndigt, en alvorlig tilstand som kun den eksemplariske dyd og overmenneskelig opofrelse af Kristus kunne frelse det fra. De brister, der er angivet i Det Gamle Testamente (forsømmelser i ritual, falsk motivation, uretfærdighed, afgudsdyrkelse, ulydighed mod Gud), blev udvidet til brister i ansvar og fundamental ufuldkommenhed i menneskelig karakter og samvittighed. Selvom det skabte univers ikke blev set som syndigt ifølge sin natur af Augustin, var mennesket syndigt, og karakteren af synd var i bund og grund negativ. Dette syn prægede middelalderlig katolicisme.

Institutionen personligt skriftemål, udviklingen af en detaljeret procedure for bod og senere udarbejdelse af begrebet skærsilden indikerede den strenghed, hvormed synd blev betragtet. Men hvorimod katolicisme, mens den energisk udtaler sig mod synd, ikke desto mindre erkendte skrøbeligheden af menneskeheden og tilgodeså den ved oprettelsen af skriftestolen, afviste protestantismen denne anordning til lindring af skyld. Calvinismen intensiverede personlige kvaler for syndere og tilskrives at have udviklet et teologisystem, som førte til internalisering af moralsk kontrol og til dannelse af dårlig samvittighed.

V.VIII. FORANDRINGER I DEN KRISTNE HOLDNING TIL SYND

Først i det nittende århundrede begyndte den kristne optagethed af synd at aftage. Støt i løbet af det århundrede fortog den kristne optagethed af helvede og fordømmelse sig, men på dette tidspunkt havde verdslig moral opnået en selvstyrende indflydelse på det offentlige liv. I det tyvende århundrede blev alvoren i den victorianske moral mildere indtil i 1960'erne, hvor de strenge krav, specielt i området af seksuel opførsel, gav plads til moralsk eftergivenhed. Derfor er det tydeligt, at den postulerede model af forholdet mellem religion og moral er en, der langt fra har været konstant selv i kristendommen. Ej heller eksisterer dette mål af variation kun i tidens løb. Det kan også eksemplificeres blandt samtidige trosretninger. De moralske holdninger blandt nutidens evangelister (som kan findes i adskillige trosretninger inklusive den anglikanske kirke) fortsætter med at manifestere en stærk optagethed af personlig synd inden for mange områder af opførsel. Som kontrast er idéen om synd blevet umoderne blandt mange liberale gejstlige, hvoraf nogle helt afviser påstande om en absolut moralkodeks, som traditionelt har været antaget af kristne kirker, og foretrækker engagement i situationsetik, hvis implikationer ofte må være i radikal konflikt med almindeligt accepterede kristne, moralske leveregler.

En anden helt anderledes holdning er taget i brug i Christian Science, hvor synd udelukkende betragtes som fejl fra en falsk opfattelse af realitet, og som sammen med sygdom menes at blive elimineret af en forandring fra materiel til åndelig tankegang.

V.IX. SAKRAMENTALE OG PRÆSTELIGE ASPEKTER AF KRISTENDOMMEN

Religiøse overbevisninger og værdier finder som regel udtryk i symboler, fastsatte procedurer og institutioner som angivet i sektion II.I ovenfor. Formen af disse symboler, procedurer og institutioner varierer dog bredt, og endnu engang er den model fra kristne kirker – en model så nemt antaget i et kristent samfund – en mangelfuld vejledning til andre trosretninger. Kristendommen i sig selv udgør en bred vifte af udtryksformer. Disse er mere end blot tilfældige forskelle dikteret af æstetik eller enkel bekvemmelighed. Forskellene er ofte i sig selv et spørgsmål om dyb overbevisning, som gennemtrænger kernen af religiøs tro. De vigtigste, religiøse traditioner i verden manifesterer vidt forskellige orienteringer fra præstevæsen, engagement i ofring og sakramentalisme, sanselige hjælpemidler til troen i store mængder (som røgelse, dans og billedverden) til asketisme og enestående afhængighed af verbale udtryk og bøn. Begge yderpunkter kan opstå inden for hinduisme, buddhisme og kristendom, mens islam i dens ortodokse udtryk er mere ensartet asketisk – hvor dens ekstatiske manifestationer forekommer på yderkanten.

Det kan være tilstrækkeligt at illustrere den fremherskende forskellighed inden for den kristne tradition. Den romerske kirke repræsenterer i dens traditionelle udvikling omfattende brug af auditive, visuelle og olfaktive fornemmelser i troens tjeneste. Katolsk liturgi – mens den afsværger brugen af dans og stoffer, som er blevet brugt i andre traditioner – har udførlige ritualer, messedragter og sakramenter i et væld af ceremonier, der markerer kirkens kalender og hierarki og overgangsritualer. I skarp kontrast til katolicismen står kvækerisme, hvor begrebet præsteskab, vedtagelser om ritual (selv de usakramentale minde-mønstre af ritual almindeligt i protestantiske kirker) og brugen af billeder eller messedragter bliver afvist. Eftertrykket på tilstrækkelighed i lægudførelser, afvisning af sakralitet, hvad enten det drejer sig om bygninger, steder, årstider eller ceremonier og af sådanne hjælpemidler til troen som rosenkranse og talismaner, er karakteristisk i større eller mindre grad i megen protestantisk religion. Evangelister (af forskellige trosretninger) afviser idéen om et præsteskab, og kvækerne, brødre, kristadelfianere og medlemmer af Christian Science afviser endda et betalt præsteskab. Baptister beholder dåben, og de fleste andre trosretninger beholder en ceremoni, hvor der brydes brød, men ofte kun som mindehandling af lydighed til skrifterne, ikke som forestillinger med noget fortjenstfuldt.

Protestantisk religion har lagt meget større vægt på det skrevne ord i den hellige skrift end den katolske tro, selv til tider næsten med den omkostning i sig selv at gøre Bibelen til en fetich. Skikke og praksisser varer ved i alle religioner, men de er nogle gange minimale som i kvæker-eftertrykket på kun at fastsætte tid og sted at mødes og i kristadelfianernes forsøg på at undgå alle embeder og statusser i et samfund, hvor alle burde være lige engageret i at tjene Gud.

VI. SCIENTOLOGI KORT BESKREVET

VI.I. SCIENTOLOGI KIRKEN SOM EN NY RELIGION

Scientologi Kirken er en af en hel række af nye, religiøse bevægelser, som indeholder karaktertræk, der i nogle henseender svarer til tendenser, som tydeligt ses i hovedstrømningerne inden for vestlig religion (som bemærket i afsnit V.I.-V.IV.). Der anvendes et sprog, der er nutidigt, dagligdags og uden mystik, og den fremlægger sine dogmer som objektive fakta. Dens forestilling om frelse har både en nærværende og en endelig dimension. Den store tiltrækning, den har haft i offentligheden i den vestlige verdens udviklede lande, har gjort den til genstand for intens opmærksomhed blandt sociologer og andre studerende af nutidens religion.

VI.II. MIT KENDSKAB TIL SCIENTOLOGI

Jeg begyndte at læse Scientologi Kirkens litteratur i 1968 og planlagde endog på et tidspunkt en undersøgelse af bevægelsen. Selvom jeg i sidste ende ikke gennemførte en sådan undersøgelse, fortsatte jeg med at læse Scientologis litteratur. Jeg har besøgt kirkens hovedkvarter på Saint Hill Manor, East Grinstead, og er blevet bekendt med scientologer. Siden da har jeg bibeholdt kontakt med bevægelsen i Storbritannien og har flere gange besøgt Saint Hill Manor og en Scientologi Kirke i London. Jeg har bevaret min nære interesse for denne religions udvikling som en ud af flere nutidige religioner, der har min særlige interesse som sociolog. Jeg har foruden andet materiale af mere flygtig art læst følgende værker, der alle er officielle udgivelser, og de fleste af dem værker af L. Ron Hubbard:

Håndbog for præclears

Scientologi 8-80

Scientologi 8-8008

Introduktion til E-Meteret

Dianetik: Den oprindelige afhandling

Dianetik: Den moderne videnskab om mental sundhed

A Test of Whole Track Recall
Arbejdets problemer
Selvanalyse
Skabelsen af menneskelige evner
Phoenix-foredragene
Scientologis Aksiomer
Avanceret Procedure og aksiomer
Scientologi: Et nyt syn på livet
The Character of Scientology
Ceremonies of the Founding Church of Scientology
The Scientology Religion
Videnskaben om overlevelse
Introduktion til Scientologi etik
Vejen til lykke
Description of the Scientology Religion
Hvad er Scientologi?
Håndbog i Scientologi

Jeg har ved flere lejligheder refereret til Scientologi i værker, jeg har skrevet om nye religioner, og har inkluderet en kort beskrivelse af denne religion i min bog *Religious Sects* (Religiøse sekter) (London, Weidenfeld, 1970) og en længere redegørelse om Scientologis religiøse karaktertræk i mit nyere værk *The Social Dimensions of sectarianism* (Oxford: Clarendon Press, 1990). Jeg har bevaret min interesse for bevægelsen igennem de sidste 26 år.

VI.III. DIANETIK – SCIENTOLOGIS TILBLIVELSE

Da L. Ron Hubbard i maj 1950 først fremsatte prospektet for Dianetik, hvorfra Scientologi senere udviklede sig, var der ingen tegn på, at han var i gang med at frembringe et mønster af religiøs overbevisning og praksis. Dianetik, en afreageringsterapi, blev ikke fremsat i et religiøst sprog. Der er ingen grund til at tro, at Hubbard på det tidspunkt forestillede sig, at Dianetik ville blive et system af religiøs overbevisning og praksis, eller at hans tilhængere ville komme til at beskrive og organisere det som en kirke.

VI.IV. PSYKOTERAPI OG RELIGION

Terapeutisk praksis har dog ofte manifesteret et potentiale for antagelse af metafysisk og religiøs tilknytning, som det kan ses på forskellig vis i Christian Science, New Thought-bevægelsen

og yogateknikker. På den anden side har etablerede religioner sommetider udviklet specielle aktiviteter, som har at gøre med helbredelse, især med psykoterapi, og større kirker har sommetider organiseret afdelinger til at tage sig af dette. Dianetik påberåbte sig ikke fra starten religiøse principper, men efterhånden som det teoretiske grundlag for praksis blev mere udførligt, blev en metafysisk dimension mere og mere erkendt, og nogle af de idéer, der blev fremlagt, blev således beskrevet i vendinger, der absolut var religiøse i deres implikation.

VI.V. HVORDAN RELIGIONER UDVIKLER SIG

Alle religioner er et resultat af en udviklingsproces. Ingen religion er opstået som et fuldt færdigt system af religiøs overbevisning og sædvane på et givet tidspunkt. I den forbindelse er Scientologi ikke en undtagelse: En religion udviklede sig fra en terapeutisk teori. Det ville være ret så umuligt at bestemme, hvornår selv kristendommen blev til en religion, idet den begyndte, som den gjorde, med en løst forbundet samling af etiske formaninger og lejlighedsvis mirakler; blev en populær bevægelse blandt galilæere; blev gradvis en jødisk sekt og derefter en selvstændig religion. Men selv da tog det århundreder, før doktriner blev fuldt ud artikulerede, og dens rituelle praksis har fortsat gennemgået hyppige ændringer. I nyere bevægelser er udviklingsprocessen til at blive en religion endnu mere tydelig. Syvende dags Adventistkirken fører sit udgangspunkt tilbage til den vidt udbredte overbevisning i den meget tidlige genkomst af Jesus Kristus, som forekom blandt baptister, presbyterianere, metodister og andre i staten New York i 1830'erne. Kirken blev først oprettet i 1860. Det tog tilsvarende flere årtier fra den første oplevelse (Fox søstrenes) med "bankeånderne" ved Hydesville (angiveligt beskeder fra "åndernes verden"), før en spiritualistisk kirke blev oprettet. På tilsvarende vis havde Mary Baker Eddy eksperimenteret i årevis med mentale healingsystemer før hendes "opdagelse" af sin bevidsthedskur i 1866, og hun regnede endda med i nogle år efter denne dato, at hendes system ville blive brugt af de store kirker fremfor at blive basis for Church of Christ, Scientist, som hun grundlagde i 1875. Medlemmer af pinsebevægelsen erfarede karismaen ved at tale i ukendte tungemål, fremsigelse af profeti, healing og andre "gaver" fra år 1900, men særskilte pinsebevægelse-kirker blev først oprettet meget langsomt i løbet af de næste 20 år. Ingen af disse bevægelser, som senere blev særskilte religioner, begyndte som sådan. Det gjorde Scientologi heller ikke.

VI.VI. SCIENTOLOGI DOKTRIN – UDVIKLINGEN AF DET METAFYSISKE

På trods af risikoen for gentagelser er det nødvendigt at begynde med den følgende omfattende gennemgang af Scientologis vigtigste lære og påpege, i hvor høj grad disse trossætninger udgør et sammenhængende trossystem. Scientologi opstod fra et smallere fokuseret, terapeutisk

system, Dianetik. Det er blevet foreslået, at denne betegnelse var en kombination af *dia* = gennem og *nous* = sind eller sjæl, og derfor udgjorde et religiøst perspektiv, selvom det i begyndelsen ikke var fuldstændigt bevidst. Med indlemmelsen af Dianetik i Scientologis bredere ramme blev en meget mere omfattende forestilling vedrørende det metafysiske system artikulert, hvorved den grundlæggende religiøse natur i denne filosofi blev gjort klar. Mens den direkte anvendelse af Dianetik – ligesom Kristi lære igennem hans liv – lå inden for psykoterapi, omfattede indholdet af den efterfølgende lære, som forklarede og understøttede den terapeutiske aktivitet, en voksende forståelse af åndelige idéer og værdier.

VI.VII. SCIENTOLOGI DOKTRIN – THETANEN OG DET REAKTIVE SIND

Scientologis grundlæggende antagelse er, at mennesket i virkeligheden er et åndeligt væsen, en *thetan*, som gang på gang tager bolig i materielle menneskekroppe. Thetanen er et individuelt udtryk for *theta*, ved hvilket forstås liv eller livets kilde. Løseligt defineret er thetanen sjælen, men den er også den virkelige person, den fortsatte og vedvarende identitet som rækker ud over den krop, den bor i. Det siges, at den er immateriel og udødelig, eller i hvert fald at have kapaciteten til at være udødelig og til at have et uendeligt, kreativt potentiale. Den er ikke en del af det fysiske univers – men den har en latent evne til at kontrollere dette univers, som består af materie, energi, rum (space) og tid (MEST). Thetaner anses at have skabt den materielle verden stort set for deres egen fornøjelses skyld (som det faktisk også kan siges om den kristne guds skabelse af verden). Det hævdes, at thetanerne for længe siden blev ofre for egen involvering i MEST, de blev fanget af det og tillod det, de selv havde skabt, at begrænse deres evner og deres virkeområde. Således lever menneskets aktiviteter – og hvad det opnår – slet ikke op til dets muligheder: Det er tynget af sine utallige tidligere, uheldige forbindelser med MEST, og disse er optegnet i det reaktive sind, der reagerer irrationelt og følelsesmæssigt på alt, hvad der minder om tidligere smertefulde og traumatiske erfaringer (som det har lidt under eller har forårsaget for andre). Den reaktive bevidsthed fungerer til trods for den evne til at udøve kontrol, som mennesket ville kunne udøve over sin krop og sit miljø, hvis det var i stand til at få sine sande, oprindelige åndelige evner tilbage. Selvom mennesket grundlæggende set bliver anset for at være godt og både ønsker og er i stand til at overleve, har dets tidligere tab af evner gjort mennesket til en truet art.

VI.VIII. SCIENTOLOGI DOKTRIN – GENFØDSEL OG KARMA

Det er overbevisningen, at thetaner i løbet af et uendeligt tidsrum har besiddet utallige kroppe. Således omfatter Scientologi en teori, som, selvom detaljerne er forskellige, deler mange vigtige antagelser med teorien om reinkarnation, som fremsat i hinduisme og buddhisme.

Den vægt, som Scientologi lægger på vigtigheden af nutidige (eller fremtidige) konsekvenser af tidligere handlinger, ligner karma-begrebet. Der kommer uheldige virkninger fra "overt acts" (skadelige handlinger), som er et aspekt af den uheldige forbindelse med det materielle univers. Det er ideelt for thetanen vedvarende at handle rationelt og være "årsag over" fænomener dvs. at bestemme forløbet af begivenheder i det nære miljø. Denne idé har tydeligvis ligheder med Østens begreb om at skabe god karma i fremtiden ved gavnlige gerninger, selvom Scientologi ikke anvender disse betegnelser eller begreber. Begivenhederne i tidligere liv påvirker det nutidige, men ved hjælp af teknikker udviklet i Scientologi kan disse begivenheder blive genkaldt og konfronteret, og de præcise årsager til nutidige problemer kan findes i disse begivenheder. Det er denne færdighed, der danner grundlaget for åndelig healing – dvs. den tilbyder en mulighed for at forandre de "karmatiske" følger af tidligere handlinger.

VI.IX. SCIENTOLOGI DOKTRIN – DE OTTE DYNAMIKKER

Livet kan ifølge Scientologi erkendes hen over otte forskellige områder i en stigende størrelsesorden, hvor hver enkelt er beskrevet som en dynamik. Kort beskrevet er disse: Den første, selvets dynamik, selvets tilskyndelse til at eksistere; den anden, sex-dynamikken som indeholder både kønsakten og familieenheden og omsorgen for familien; den tredje, den vilje til at eksistere som kan findes i en gruppe eller en forening for eksempel skolen, byen eller nationen; den fjerde, menneskeheden vilje til at opretholde sin eksistens; den femte, hele dyreriget der omfatter alle levende væsners eksistens og vilje til at overleve; den sjette, tilskyndelsen til eksistensen af hele det fysiske univers af materie, energi, tid og rum; den syvende, "tilskyndelsen i retning af eksistens som eller for åndelige væsner", hvilket omfatter alle åndelige fænomener med eller uden identitet; og endeligt den ottende dynamik, tilskyndelsen til eksistens som det uendelige. Denne dynamik er identificeret som det Højeste Væsen, som endvidere kan kaldes "Guddynamikken". Scientologi beskæftiger sig med overlevelse, og overlevelsen på hver enkelt af disse dynamikker betragtes som en del af målet med udøvelsen af Scientologi. Selvom meget af den umiddelbare udøvelse af Scientologi beskæftiger sig mere begrænset med personligt åndeligt udbytte for dem (præclears), der søger Scientologis hjælp, må scientologen derfor i sidste ende erkende, at hans nuværende liv kun er en brøkdel af hans fortsatte eksistens som thetan, og at individets liv er forbundet med hvert af de stigende niveauer beskrevet i de otte dynamikker, og derfor i sidste ende med eksistensen og overlevelsen af det Højeste Væsen eller uendeligheden.

VI.X. SCIENTOLOGI DOKTRIN – TERAPI OG KOMMUNIKATION

Som i andre religioner er den første og vigtigste prioritet for mange af dem, der er tiltrukket af Scientologi, frelse fra umiddelbare lidelser og besvær her og nu; dette er det terapeutiske elements

appel, der findes i mange religioner – og bemærkelsesværdigt i den tidlige kristendom – foruden de mere mystiske, metafysiske og åndelige lærere, som troende forventes at komme frem til, efterhånden som de modner i deres tro (se Hebræerbrevet, 5:12-14). De fleste scientologer har først hørt om muligheden for at forbedre deres dagligdags erfaringer og for at øge deres intelligens (ved at opnå mere og mere kontrol over det reaktive sind). Muligheden for at opnå sådanne resultater gennem auditeringsprocessen er præsenteret i formuleringen kendt som A-R-C. A står for Affinitet, hvilket repræsenterer individets emotionelle oplevelser og dets følelse af forhold til andre gennem emotionerne. R står for Realitet, hvilket repræsenteres som inter-subjektiv konsensus om objektive fænomener. C står for Kommunikation (Communication), og der er lagt stor vægt på kommunikation i Scientologi. Når mennesker har affinitet, når de er enige om objektive fænomeners natur, kan kommunikation let finde sted. Forbundet med dette triadiske begreb, A-R-C, er skalaen over menneskelige følelser blandt scientologer kendt som ”toneskalaen”. Efterhånden som den emotionelle tone falder, så bliver kommunikation vanskelig, og realitet bliver oplevet på en dårlig måde. Kommunikation er dog i sig selv et middel, som søger at øge forståelse, og når det bliver anvendt præcist og effektivt, bliver det til det vigtigste, terapeutiske middel til at frigøre personen fra det fangenskab, han har oplevet i forbindelse med den materielle verden. Thetanen kan sættes i stand til at kommunikere med sin egen fortid, erkende tidligere traumatiske oplevelsers natur og opnå viden om sig selv, der tillader den at slippe fri af disse byrder.

VI.XI. SCIENTOLOGI DOKTRIN – AUDITERING SOM EN FORMIDLENDE FUNKTION I TERAPI

Toneskalaen er for den enkelte den første repræsentation af de mulige fordele i Scientologi, idet den indikerer en opstigen fra en kronisk, emotionel tone såsom apati, sorg og frygt til entusiasme (og på mere avancerede niveauer til begejstring og afklarethed). Det er for at opleve den slags udbytte, at mange først er tiltrukket af Scientologi. Teknikken til at opnå sådanne fremskridt er indeholdt i auditering, hvor en nøje uddannet scientolog ved at bruge præcist styrede spørgsmål kan få personen til igen at huske enkelte episoder fra personens fortid, hvor de har efterladt et traumatisk indtryk (et ”engram”) i personens reaktive sind, og hvor de forhindrer personen i at optræde rationelt. Frigørelse fra virkningerne af disse barrierer for rationel tænkning er således processen, hvorved personen hæves på ”toneskalaen” og derved øger sine færdigheder, men det er desuden – og det er her den virkelige religiøse signifikans ligger – den metode, hvorved thetanen kan opnå frelse, først ved at fjerne de aberrationer, den lider under som resultat af uheldig forbindelse med den materielle verden, og i sidste ende ved at genvinde fuldstændig frihed fra MEST-universets skadelige virkning. Scientologer refererer til denne tilstand som at være ”årsag”. Det er tydeligvis i overensstemmelse med den

slags frelse, som Østens religioner tilbyder. Da de ligeledes betragter personen som tynget af tidligere gerninger (karma), er den forestilling om frelse, som de helliger sig, også gennem en proces (oplysning), ved hjælp af hvilken følgerne af karma kan blive tilintetgjort, og den enkelte person frigøres. Enkeltpersonens endelige mål, betegnet som opererende thetan, er at eksistere uden for kroppen, at være i en tilstand beskrevet som værende "eksterior" til alt det fysiske. En sådan tilstand svarer til den, som i hvert fald nogle kristne ville erkende som tilstanden af en frelst sjæl.

VI.XII. SCIENTOLOGI DOKTRIN – RATIONELLE METODER TIL FRELSE

Den religiøse filosofi kort skitseret ovenfor ligger bag udøvelsen af Scientologi. Hubbard har selv betragtet den som i nogle henseender svarende til østlige religioners filosofi. Han anførte især vedaerne, skabelseshymnerne der er en del af hinduistisk tradition som indeholdende en forestilling meget lig Scientologis "Handlingscyklus". Handlingscyklussen er livets tilsyneladende orden fra fødsel, gennem opvækst, til forfald og død, men gennem den viden, som Scientologi tilvejebringer, kan de skadelige følger af denne cyklus undgås. Cyklussen kan ændres fra en cyklus af skabelse, overlevelse og ødelæggelse til en cyklus, hvori alle elementerne kan være kreative handlinger: Scientologi er engageret i at fremme og øge kreativitet og overvinde kaos og negativitet. Den anerkender eksistensen af et fortsat "spor" eller arv fra vedaerne og Gautama Buddha til det kristne budskab og hævder at have et vist slægtskab med dem alle. Men selvom visdommen som for eksempel præsenteret i buddhisme muligvis tillod, at personer nu og da kunne opnå frelse i en livstid, var der da ikke en samling præcise udøvelser, som garanterede dette resultat; der var kun en fjern mulighed for gentagelse. Opnåelsen af frelse blev ved med at være bestemt af tilfældige faktorer, der ikke var under kontrol. Frelse blev opnået af nogle få her og der, nu og da, om overhovedet. Hvad Hubbard hævdede at præstere, var at standardisere religiøs udøvelse, næsten gøre den til rutine og at øge forudsigeligheden af soteriologiske resultater. En sådan brug af tekniske metoder til at opnå åndelige mål viser, i hvor høj grad Scientologi anvender moderne teknikker til at realisere mål, der engang kun blev opnået spasmodisk eller lejlighedsvist hvis overhovedet. Dette er derfor et forsøg på at introducere vished og orden i åndelige øvelser og resultater. Scientologi forsøger at disciplinere den religiøse søgen og indføre en orden i den ved at anvende rationelle procedurer. I denne forstand har den i den teknologiske tidsalder gjort meget af, hvad metodisme søgte at gøre på et tidligere tidspunkt for social udvikling, ved at prøve at overtale folk til, at målet om frelse skulle søges på en kontrolleret, disciplineret, metodisk måde. Mens metodisternes faktiske metoder til stadighed var affattet i et forholdsvist konventionelt sprog for tidssvarende kristendom, bærer Scientologis tilrådede metoder stærkt præg af et samfund mere fuldt ud forpligtet til rationelle og tekniske procedurer. Metoderne anvendt af Scientologi er blevet

sammenlignet med *upaya* ("den rigtige metode") i det syvende stadi af bodhisattva-vejen til frelse i mahayana-buddhisme. I henhold til denne version af buddhismen bliver den troende på det syvende stadi en transcendent bodhisattva, som (ligesom den opererende thetan i Scientologi) ikke længere er bundet til en fysisk krop.

VI.XIII. SCIENTOLOGI DOKTRIN – AUDITERING SOM PRÆSTELIG RÅDGIVNING

Metoderne, der bliver anvendt i Scientologi, udgør en form for præstelig vejledning, mere præcist organiseret inden for teknikkerne i *auditering* (fra latin *audire*, at lytte). Auditeringens specifikke teknikker og apparatur er organiseret som en teknologi, der udgør kernen af Scientologis religiøse udøvelse. Dette mønster for udøvelse er afgørende for alle, som gerne vil erfare trosretningens frelsende udbytte, og Hubbards bestræbelser har været rettet mod at reducere den åndelige oplysningsproces til en række ordnede procedurer, som systematisk når dybere niveauer af bevidstheden. Denne metode hævdes at tilintetgøre både fornemmelsen af synd og følgerne af tidligere lidelse og forsyndelser ligesom bekræftelsen i Christian Science.

VI.XIV. SCIENTOLOGI DOKTRIN – FRELSENS STADIER

De to vigtigste stadier i denne lægende og soteriologiske proces er de tilstande, der er betegnet henholdsvis clear og opererende thetan. Den præclear, som for første gang kommer i kontakt med Scientologi, er tynget af mental bagage fra tidligere smertefulde og følelsesmæssige oplevelser. Auditering forsøger at gøre disse ting bevidste, at få personen til at kommunikere med sin fortid, at konfrontere disse begivenheder som har forårsaget hans følelsesmæssige affektudladninger og derved bringe personen til et punkt, hvor han kan transcendere den udladning og kan gennemse disse hidtil glemte forstyrrelser med fuldstændig sindsro og rationel bevidsthed. De skadelige følger af sådanne ting er derved forjaget. Mentale blokeringer, skyldfølelser og fornemmelse af utilstrækkelighed, fiksering på tidligere traumer eller hændelige begivenheder med følelsesmæssig forstyrrelse bliver overvundet. Personen føres op "til nutiden", dvs. han bliver frigjort fra de skadelige følger af begivenheder, der har fundet sted på "tidssporet" i thetanens tidligere liv eller tidligere i dette liv. Ved at forbedre kommunikation bringer auditering thetanen ind i en tilstand, hvor tidligere hindringer er blevet elimineret. Han er defineret som clear, et væsen som ikke længere har sit eget reaktive sind, som er selv-determineret i det mindste med hensyn til sin egen eksistens. Den opererende thetan er på et højere niveau i den samme proces, da den også har opnået at få styr på sine omgivelser. Den er ikke længere afhængig af den krop, som den for tiden har bolig i: Det siges faktisk, at den ikke længere er i en krop. Med andre ord kan det siges, at den opererende thetan er et

væsen, som har realiseret sit fulde åndelige potentiale, som har opnået frelse. Det aktuelle værk, *Hvad er Scientologi?* (s. 222), bekræfter: ”På opererende thetan-niveauet beskæftiger man sig med individets egen udødelighed som åndeligt væsen. Man har at gøre med thetanen selv i relation til evigheden ... der er stadier højere end det dødelige menneskes.”

VI.XV. RELIGIØSE ROLLER I SCIENTOLOGI – AUDITOREN

Religiøse tjenester er tilgængelige i Scientologi gennem tre forbundne tjenester, hvis roller både komplimenterer og til en vis grad overlapper hinanden. Disse funktioners udøvere er auditoren, kursuslederen og præsten. Auditorens rolle er fundamental: Auditering er den vitale teknik til ultimativt at opnå den form for oplysning, gennem hvilken personen bliver reddet. Auditoren er uddannet i færdigheder, med hvilke han hjælper andre og hjælper dem til at hjælpe sig selv. ”Det forventes, at alle auditorer bliver ordineret som præster,” [*Hvad er Scientologi?* s. 557] og enhver auditor har uddannet sig på kurser, som gør ham klar til gerningen som præst, selvom han måske ikke derefter vælger at påtage sig dette hverv. Auditoren lærer, hvordan han skal behandle den præclear, som søger hans hjælp, så neutralt og sagligt som muligt. I modsætning til skriftefaderen i den romerskkatolske kirke går auditoren ikke frem i henhold til sin egen åndelige opfattelse og sin egen personlige bedømmelse af præclears behov. I stedet følger han de forskrevne procedurer til mindste detalje. Hele vægten i Scientologi lægges i at tilintetgøre tilfældige, ekstra og idiosynkratiske elementer i den terapeutiske og åndelige, pastorale gerning. Enhver mulig bestræbelse bliver gjort for at sikre, at auditor-følelser ikke forstyrrer de standardiserede procedurer og teknikker i auditeringen. Præstelig vejledning bliver derfor betragtet specielt i auditeringssituationen *per se* som en meget mere præcis teknik, end det normalt har været betragtet i konventionelle kirker, og meget større og mere præcis opmærksomhed er rettet mod den. Præstelig vejledning er for scientologer ikke tilfældige råd i henhold til personligt skøn eller den vekslende kompetence givet fra en person til en anden, men en systematisk og styret bestræbelse for at fremme oplysning for personen selv og den åndelige viden.

VI.XVI. RELIGIØSE ROLLER I SCIENTOLOGI – CASE SUPERVISOREN

Ansvar for korrekt anvendelse af auditeringsprocedurer ligger hos case supervisoren. En af case supervisorens vigtigste funktioner er grundigt at gennemlæse auditorens notater fra den auditeringssession, som det drejer sig om. Disse notater er højt tekniske og uforståelige for andre end en uddannet auditor – og består af notater vedrørende den anvendte auditeringsprocedure, reaktioner angivet af E-Meteret, og hvordan det gik præclear. Notaterne skal være tilstrækkeligt fuldendte til at påpege, at præclears åndelige udvikling er i overensstemmelse med Scientologis

soteriologi. Case supervisoren er i stand til at forstå disse tekniske notater, da han selv er en højtuddannet auditor, som har taget yderligere specialiseret uddannelse som case supervisor. Han kontrollerer, om auditeringen er blevet udført i henhold til foreskrevne standarder, om teknikken er blevet korrekt anvendt, og om præclear gør passende fremskridt. Hvis der skulle være opstået fejl i auditeringen, opdager og korrigerer case supervisoren det. Han kan kræve, at den auditor, der begik fejlen, studerer de fejlagtigt anvendte materialer på ny og øver sig i den korrekte procedure for at sikre sig, at disse fejl ikke gentager sig. Efter hver session specificerer han auditeringens næste fase. Eftersom mennesker er forskellige, bliver hvert tilfælde vurderet individuelt for at bestemme de passende processer, der skal anvendes og for at sikre, at præclear gør behørigt fremskridt. Case supervisorens rolle sikrer således, at Scientologi auditeringen foregår korrekt og kontrolleret.

VI.XVII. RELIGIØSE ROLLER I SCIENTOLOGI – KURSUSLEDEREN

Kursuslederen er endnu mere principiel end auditoren i udøvelsen af Scientologi. Det er kursuslederen, der uddanner auditorerne i de nøjagtige standarder, som Hubbard fremlagde. Kursuslederen er en ekspert i de studieteknikker, der er udviklet af Hubbard. Han er uddannet i at identificere enhver hindring for forståelse og til at løse ethvert problem, som den, der studerer Scientologis litteratur, kunne løbe ind i. Kursuslederen sikrer, at den studerende i Scientologi fatter Scientologi teorien og gennem øvelser og træning forstår at anvende den i praksis. I modsætning til andre vejledere i klasseværelser forelæser kursuslederen ikke, og han tilbyder ikke på noget tidspunkt sin egen fortolkning af emnet. Dette er en vigtig betragtning, fordi scientologer er overbeviste om, at resultaterne, der bliver opnået ved hjælp af Scientologi, udelukkende opnås ved at følge Scientologis værker nøjagtigt, som Hubbard skrev dem. Mundtlige forklaringer givet af læreren til eleven ville, ligegyldigt hvor utilsigtet, uundgåeligt medføre ændring af det originale materiale. Derfor er kursuslederen nødvendigvis en ekspert i at genkende en situation, hvor en studerende har et problem, og i at rette hans opmærksomhed mod det sted, hvor han ved hjælp af egne bestræbelser kan finde en løsning.

VI.XVIII. RELIGIØSE ROLLER I SCIENTOLOGI – PRÆSTEN

Scientologi kirker og missioner har alle en præst. Han er en uddannet auditor, og præstekurset er en vigtig del af hans uddannelse. Dette kursus præsenterer Scientologi som en religion, som et virke hvormed mennesket kan opnå frelse. Det omfatter en introduktion til læren i

verdens store religioner; uddannelse i at afholde religiøse tjenester og ceremonier; studium af Scientologis trosbekendelse og kodekser samt instruktion i teknologien for etik og auditering. Præstelig vejledning er måske ikke i den generelle forstand det vigtigste aspekt i præstens rolle, hvormed åndelig vejledning er tilbudt under forløbet af auditering, men i den videre forstand af at lytte til problemer og vanskeligheder, som scientologer har med at mestre troens lære og teknikker. Præster forsøger at gøre organisationens funktion mere glat og søger at fortolke moralske og endog familiemæssige anliggender i henhold til Scientologis principper, hvis anmodet om det. I deres funktion inden for enhver enkelt Scientologi organisation fungerer de meget lig den måde, som en biskops præst gør i den etablerede (anglikanske) kirke. Præsten er den, der udfører kirkens ceremonier (navngivnings-, bryllups- og begravelsesritualer). I ugentlige, religiøse tjenester (som afholdes om søndagen, hvor det er mest belejligt) ordner præsten tjenesten, over hvilken han udøver en vis generel styrelse. I løbet af tjenesten opfylder han også en prædikende rolle meget lig en frikirkelig præst, og her er hans funktion en fortolkers (snarere end en talers). Hans foredrag angår altid læren og anvendelsen af trosretnings principper.

VI.XIX. TEKNISKE METODER TIL AT NÅ ÅNDELIGE MÅL – EN RELIGION, IKKE EN VIDENSKAB

Det er nødvendigt at erkende, at Scientologi forener tekniske metoder med åndelige mål, for at forstå Scientologis virke og de religiøse udøvere af denne religion. Dens fokus på teknik, dens brug af teknisk sprog og dens fastholdelse af systematisk procedure og en detaljeret orden bør ikke tilsløre dens åndelige og soteriologiske natur med hensyn til dens ubetingede anliggender. Scientologi er en religion, som blomstrede op i en tid domineret af videnskab. Dens metoder bærer præg af den tid, hvori den opstod. En del af dens principielle engagement er udtrykt i idéen om, at mennesket har behov for at tænke rationelt og for at styre sine egne kraftige, men forstyrrende følelser. Kun således kan mennesket opnå den fuldstændige frie vilje og selvbestemmelse, som scientologer er overbeviste om, er dets rettighed og en nødvendighed. For at opnå frelse må individet anvende de velartikulerede formler vedvarende og stabilt. Ligesom Christian Science stræber Scientologi efter at have med visheder at gøre. Scientologis endelige mål kunne lade til at overgå empirisk bevis, og dens tilhængeres overbevisninger er transcendent, metafysiske og åndelige, selvom religionen lægger vægt på personlig erfaring som vejen til personlig overbevisning eller vished. Den videnskabelige stil i Scientologi begrænser ikke dens religiøse status eller anliggender.

VII. EN SOCIOLOGISK ANALYSE AF UDVIKLINGEN AF SCIENTOLOGI KIRKEN

VII.I. UDVIKLINGEN AF SCIENTOLOGIS IDÉER – TIDLIGERE LIV

Fra midten af 1950 havde Hubbard allerede indset, at tidligere liv kunne være af vigtighed for at forklare menneskets problemer. Stiftelsen, han etablerede i Elizabeth, New Jersey, var tilegnet studiet af mulige fordele ved at ”genkalde” ”omstændighederne i forbindelse med død i tidligere inkarnationer” [Joseph A. Winter, *A Doctor's Report on Dianetics: Theory and Therapy*, New York: 1951, s. 189]. Denne interesse udviklede sig yderligere til et definitivt engagement i det synspunkt, at skadelige erfaringer i tidligere liv (såvel som tidligt i livet) danner ”engrammer” (indtryk eller mentale indtryksbilleder, som danner det reaktive sind, der er forbundet med smerte og ubevidsthed, og som forårsager sygdom, hæmninger og derfor irrationel adfærd). Dianetik og Scientologi måtte derfor udvides for at tilintetgøre disse engrammer, såvel som dem der var dannet af tidlige erfaringer i personens nuværende liv.

VII.II. UDVIKLINGEN AF SOTERIOLOGISKE IDÉER – FRA DIANETIK TIL SCIENTOLOGI

Forstyrrelsen af mentalt liv blev udtrykt på et andet niveau som theta, tankens univers, der blev ”enturbuleret” af MEST. Det var meningen, at auditering skulle frigøre theta fra denne byrde. Begrebet theta gennemgik desuden raffinering i 1951, hvor det blev betegnet som ”livskraft, elan vital, ånden, sjælen” [i *Videnskaben om Overlevelse*, I, s. 4]. På dette tidspunkt kan det siges, at Hubbards trossystem havde taget form som et system til behandling af sjæle. Denne udvikling var endnu mere tydelig, da Hubbard i 1952 introducerede Scientologi, og dette nye udvidede og mere omfattende trossystem indbefattede Dianetik og gav den en mere fuldt artikuleret, metafysisk logisk begrundelse. *Theta* blev nu til *thetanen*, et mere klart sidestykke til sjælen, og systemets religiøse dimension blev nu tydelig. Thetanen blev opfattet som personens principielle identitet, personen selv (det, som er bevidst om at være bevidst), og Scientologis teori gav nu den metafysiske berettigelse for den soteriologiske opgave at frigøre thetanen fra de tidligere livs skadelige konsekvenser (tidligere bosættelser i menneskekroppe).

VII.III. UDVIKLINGEN AF SCIENTOLOGISKE IDÉER – THETAN OG KROPPEN

Personen kan ikke tale om ”min thetan”, da essensen er, at personen *er* thetanen, der er bosat i kroppen; i den forstand bliver thetanen betragtet som vigtigere end sjælen i almindelig

kristen fortolkning. Thetanen træder ind i en krop (ved, efter eller endda før fødslen), idet den søger identitet. I den forstand har Scientologi en vis lighed med begreber indbefattet af den buddhistiske teori om genfødsel. Hubbard er dog mere definitiv og præcis i sin beskrivelse af reallokering af thetaner til kroppe end noget fundet i buddhistiske skrifter.

VII.IV. UMIDDELBAR OG ENDELIG FRELSE

Det indledende mål i Scientologi auditering er at frigøre thetanen fra det reaktive sinds begrænsninger: Det endelige mål er at rehabilitere thetanen, så den kan opnå en stabil tilstand, hvor den ikke længere har et reaktivt sind. Den bevæger sig fra optagethed med nærværende og umiddelbare mål med hensyn til sin egen overlevelse (den første dynamik) til en stadig mere omfattende erkendelse af mulighederne for frelse, efterhånden som den i stigende grad identificerer sig med familien, grupper, menneskeheden, dyreriget, universet, åndelige tilstande og uendeligheden eller Gud. Således er thetanens endelige mål, idet den arbejder sig igennem de otte dynamikker, at opnå en form for gudslignende tilstand, som scientologer refererer til som "Fuld OT" eller "oprindelig tilstand".

VII.V. SCIENTOLOGIS SOTERIOLOGI

Denne plan er i sig selv en soteriologi, en frelsedoktrin. Hvis den endelige tilstand virker som om, den rækker ud over den frelse, der normalt er antaget i kristne religioner, er det, fordi de, der studerer soteriologi, ofte hovedsageligt beskæftiger sig med det umiddelbare fremfor den endelige frelse. Kristendom indeholder ligeledes en forestilling om mennesket som en medarving med Kristus, selvom sjælens mere begrænsede udsigter til endeligt at nå himlen hyppigt har tilfredsstillet både kirken og lægfolk. Men alligevel er der en udtrykkeligt erkendt forestilling i nogle bevægelser – mormonisme er et eksempel – om, at mennesket kan opnå en status som gud. Betingelserne, under hvilke frelse er opnået, er anderledes i Scientologi, men den langsigtede idé om at redde sjælen kan let genkendes i dens lære. I dens udøvelse lægges der eftertryk på de umiddelbare mål om at redde personens fornuft, behandle hans psykiske kvaler og hjælpe ham med at overvinde depression, men de begrundes med henvisning til soteriologien skitseret ovenfor.

VII.VI. LIGHEDER MED BUDDHISME OG SAMKHYA-SKOLEN

Livets mekanisme som karakteriseret af Scientologi har betydelige ligheder med dem antaget i både buddhisme og hinduismens samkhya-skole. Akkumuleringen af en reaktiv bank svarer

på nogle måder til idéen om karma. Begrebet om tidligere liv har meget tilfælles med østlige religioners teorier om reinkarnation. Idéen om at opnå adgang til forskellige niveauer af bevidsthed kan findes i yoga (yoga-skolen er tæt forbundet med samkhya-skolen), og yogien er anset for at være i stand til at opnå overnaturlige kræfter.

VII.VII. FRELSE SOM EN GLOBAL OG SOM EN INDIVIDUEL MULIGHED

Den ultimative udsigt til frelse for thetanen indbefatter idéen om overlevelse af både menneskeheden, dyreriget og det materielle univers gennem Scientologis virke. Dette element af omsorg for samfundet og kosmos er sandelig til stede i Scientologi. Idéen om at "cleare planeten" (ved at frembringe "clears" – mennesker som er blevet helt fri for det reaktive sind) er blevet fremsat som et mål. Hubbard har dog til tider ændret fokusset, og han skrev: "Scientologi er ikke interesseret i at 'redde verden', men i at gøre *duelige personer* mere *duelige* gennem nøjagtig teknologisk henvendelse til personen selv, som er ånden." [*The Character of Scientology*, 1968, s. 5]. Men det, der måske er lagt vægt på her, kan være, at frelse af verden i sig selv afhænger af frelse af de individuelle thetaner – et typisk evangelisk fokus.

VII.VIII. MORALITET INDEN FOR SCIENTOLOGI

Det bliver sommetider antydnet, at det er en egenskab ved religion at foreskrive en moralkodeks, selvom religioner varierer betydeligt med hensyn til, i hvor høj grad de er engageret i et særligt moralsk regelsæt. Scientologi begyndte med det overordnede mål at forbedre individets potentiale. I dens fremhævelse af frihed har den antaget et mere eftergivende syn på moralitet, end det er tilfældet i traditionelle kristne kirker. Men lige fra den meget tidlige fremstilling af Dianetik har Hubbard gjort det klart, at personen var ansvarlig for sine egne begrænsninger: At en thetan grundlæggende var god og ville formindske sine egne kræfter, hvis han begik yderligere skadelige handlinger. Det, der lægges vægt på i auditeringen, er også for at kræve, at personen konfronterer problemerne og tager ansvaret for sit eget velbefindende. Han må erkende de "overt acts" (skadelige handlinger), som han har begået i både dette og tidligere liv.

I en vigtig bog, *Introduktion til Scientologi etik*, fremsætter L. Ron Hubbard de etiske standarder, som kræves af scientologer, og gør det klart, at et engagement i etik er grundlæggende inden for trosretningen. Individets mål er overlevelse – dvs. overlevelse henover alle otte dynamikker fra interesse for selvet og familien hele vejen op til tilskyndelsen til at eksistere som evigheden, den såkaldte Gudsdynamik [se sektion VI.IX]. Overlevelse

som begreb i Scientologi passer til alle religioners generelle anliggende – frelse. Etisk adfærd bliver betragtet som værende rationel adfærd, der bidrager til dette mål. Således lagde Hubbard vægt på den enkelte persons behov for anvendelse af etiske standarder i sin adfærd og for at opføre sig rationelt, hvis han skulle opnå sin egen frelse og medvirke til hele menneskeheds frelse. Derfor er scientologer ligeledes pålagt at opføre sig rationelt – dvs. etisk – hen imod opnåelse af overlevelse for selvet og for de større og større områder, der er omfattet af de otte dynamikker. Dette opnås ved hjælp af metoder, der svarer til buddhistens egennyttige engagement i gode handlinger som en måde til at forbedre sin fremtidige karma. Hubbard skrev: ”Etik er de handlinger, en enkeltperson foretager over for sig selv for at opnå optimal overlevelse for sig selv og andre på alle dynamikker. Etiske handlinger er overlevelseshandlinger. Uden brug af etik vil vi ikke overleve” [s. 19]. Overlevelse er ikke blot overlevelse. Det er snarere overlevelse i en lykkelig tilstand. ”Overlevelse måles i glæde” [s. 31]. Derfor medfører frelse ligesom i kristendommen en tilstand af lykke. Men ”et rent hjerte og god samvittighed er den eneste måde at opnå lykke og overlevelse på” [s. 28]; således kræver overlevelse i praksis opretholdelse af moralske standarder. Hubbard skrev, at ”med hensyn til idealer, ærlighed og ens kærlighed til sine medmennesker, kan man ikke finde god overlevelse for nogen af dem, hvis disse ting ikke findes” [s. 24]. Scientologi etik indbefatter moralske regelsæt, men går videre til at bekræfte den vigtige fornuft i Scientologis etik, hvis anvendelse opfattes som den eneste måde, hvorpå man kan rette op på den nuværende tilstand af forfald inden for moralitet og aktiviteterne fra anti-sociale personer, og således frelse menneskeheden.

I 1981 formulerede Hubbard et sæt moralske forskrifter, som siges at være baseret på almindelig, sund fornuft. Han beskrev hæftet, de var i, som ”et enkeltstående værk ... ikke en del af nogen religiøs doktrin”, og det var meningen, at hæfterne skulle omdeles vidt og bredt som en løsning på det moderne samfunds faldende moralske standarder; men scientologer antog dette moralske regelsæt som en del af religionen. Dette regelsæt reflekterer i betragtelig grad både De Ti Bud og andre forskrifter for kristen moralitet udtrykt i moderne sprog og med tilføjelsen af social, funktionel og pragmatisk berettigelse for mange af de principper, der er opstillet. Regelsættet forbyder mord, tyveri, usandfærdighed, alle ulovlige handlinger, at skade mennesker af god vilje, og det pålægger bl.a. troskab mod seksuelle partnere, respekt for forældre, støtte til børn, mådehold, støtte til et retfærdigt styre, opfyldelse af forpligtelser, respekt for andres religiøse overbevisninger, omsorg for helbred og miljø, flid og dygtighed. Det indeholder både i negativ og positiv forstand en version af den gyldne regel, som hyppigt er gengivet i kristne traditioner som: ”Gør ikke mod andre det, som du ikke ønsker, at andre skal gøre mod dig.” Hæftet tilskynder dets læsere til at give eksemplarer af hæftet til alle andre, hvis lykke og overlevelse læseren er interesseret i.

VII.IX. SCIENTOLOGIS RELIGIØSE PÅSTANDE

På trods af de forskellige elementer beskrevet ovenfor, som har at gøre med religion, gjorde Scientologi ikke i første omgang krav på at være en religion. Selv da tre kirker blev stiftet for Scientologi i 1954 (med ret forskellige navne), var Scientologis religiøse implikationer endnu ikke fuldt udforsket. Men Hubbard bekræftede, at Scientologi havde religiøst sigte. Han skrev: "Scientologi har fuldført målet med religion, som det er beskrevet i hele menneskets nedskrevne historie: frigørelsen af sjælen ved hjælp af visdom. Det er en langt mere intellektuel religion end den, som var kendt af Vesten så sent som 1950. Hvis vi uden terapi simpelthen underviste i vores sandheder kunne vi bringe civilisation til et barbarisk Vesten." [*Skabelsen af menneskelige evner*, s. 417]. Hubbard betragtede faktisk i nogen henseender kristendom som mindre fremskreden end buddhisme og refererede til den kristne dommedag som "... en barbarisk fortolkning af, hvad Gautama Buddha talte om, frigørelsen af sjælen fra cyklussen af fødsler og død" [*Phoenix-foredragene*, 1968, siderne 29-30]. Scientologi selv var en religion i "den ældste og videste forstand" [*ibid.* s. 35]. I *The Character of Scientologi*, 1968, gentog Hubbard nogle af disse tidlige betragtninger og hævdede, at Scientologis baggrund omfattede vedaerne, taoen, Buddha, hebræerne og Jesus såvel som et antal filosoffer. Scientologi havde "fremskaffet den første religiøse teknologi til at overvinde den overvældende mængde ugjort arbejde, hvad angår forsømmelse af det åndelige" [s. 10], og han anså dette for at være en kombination af Gautama Buddhas ærlighed og præcision og Henry Fords afgørende produktive, praktiske fremgangsmåde [s. 12]. Han anså auditoren for at være en person uddannet i auditeringsteknologi og scientologisk træning som religiøs uddannelse.

VII.X. L. RON HUBBARD SOM RELIGIØS LEDER

Det er ofte hævdet (af deres tilhængere, hvis ikke af dem selv), at grundlæggere af religiøse bevægelser er særlige åbenbaringsforkyndere, som et højere væsen udtrykker sig selv igennem. Denne profetiske form for religiøs ledelse er karakteristisk for bevægelser i den almindelige jødisk-kristne-muslimske tradition, men i den hinduistiske-buddhistiske tradition bliver den religiøse leder mere typisk betragtet som en mester, som gavner sine tilhængere ved at vise dem den vej til indsigt, som han selv har fulgt. Hubbard passer i langt højere grad til den sidste model. Han bliver præsenteret som en lærer, der siges at have opdaget fakta ved videnskabelig forskning, snarere end ved at have fået religiøse sandheder åbenbaret for sig. Disse opdagelser fører til visse terapeutiske udøvelser og en metafysisk samling af viden, som forklarer menneskets højere væsen og endelige skæbne.

Nutidige scientologiske værker konstruerer et billede af Hubbard, hvor han beskrives som et geni. Stilen her minder meget om den stil, der anvendes i lovprisende biografier produceret for at forstærke profeters, guruers og grundlæggere af religiøse bevægelers omdømme og hylde deres unikke erfaringer [for eksempel *Hvad er Scientologi?* siderne 83-137]. I den kristne tradition er de religiøse ledere, hvis rolle og lovpriste bedrifter minder mest om Hubbards i Scientologi, Mary Baker Eddy, grundlægger af Christian Science, og lederne af forskellige New Thought-bevægelser sidst i det nittende og tidligt i det tyvende århundrede.

VII.XI. RELIGION OG KIRKENS ORGANISATION

Det er ikke under nogen omstændigheder nødvendigt for en religion eller et religiøst system at organisere sig som en kirke. De spirituelle elementer inden for den scientologiske orden fandtes før bevægelsen registrerede kirkeorganisationer, og disse elementer tilsammen berettiger fuldt ud at betegne Scientologis trossystem som en religion. Men selv hvis kriteriet for at være en religion var at være organiseret som en kirke, ville Scientologi bestå denne test. Kirken blev stiftet, en trosbekendelse blev kundgjort i 1950'erne, og formen for visse ceremonier blev foreskrevet. Trosbekendelsen og ceremonierne formaliserede institutionelt engagementet indbefattet i Scientologis trossystem. Scientologis gejstlige struktur er hierarkisk, hvilket afspejler det gradvise system af lærdom og tilegnelsen af den åndelige oplysning, der er nødvendig for at mestre dens lære. Organisationer på de lavere niveauer er ledet som missioner, forstået på den måde at de har en missionerende rolle. Kirkerne på de lavere niveauer tager sig af det, der kan betegnes som elementær uddannelse af præster, hvilket leder til ordination og til at tjene lokale forsamlinger af medlemmer i "sognet". Denne form for kirkeorganisationer udgør systemets kerne. Ovenover dette niveau er der højere kirkeorganisatoriske niveauer, som er involveret i avanceret auditoruddannelse og auditering. De højere niveauer af organisationer vejleder institutionerne på de lavere niveauer. Svarende til denne struktur har kirken udviklet et præsteskab af frivillige, der har gennemgået uddannelse i socialt og samfundsmæssigt arbejde. Selve præsteskabet er organiseret hierarkisk, kendetegnet ved at man har afsluttet certificerede uddannelseskurser. På de lavere kvalifikationsniveauer påtager de frivillige præster sig bl.a. besøg i fængsler og på hospitaler, mens præsterne på de højere niveauer søger, hvor antallet tillader det, at danne nye Scientologi menigheder. Den formelle overordnede gejstlige struktur har visse lighedspunkter med strukturen i kristne trosretninger, ligegyldigt hvor forskellig lære og praksis i øvrigt måtte være. Det frivillige præsteskab har visse overfladiske paralleller til lægdiakonerne i den anglikanske kirke og visse andre kirker.

VII.XII. SCIENTOLOGIS TROSBEKENDELSE

I en bog, *Ceremonies of the Founding Church of Scientology*, 1966, blev det forklaret, at ”i en Scientologi Kirke bruger vi ikke bøn, en from indstilling, eller trusler om fordømmelse. Vi anvender de fakta, de sandheder, de forståelser, som er blevet opdaget i Scientologi videnskaben” [s. 7]. Scientologi Kirkens trosbekendelse lægger stor vægt på menneskerettigheder. Den bekræfter troen på, at alle mennesker blev skabt lige og har rettigheder til deres egne religiøse udøvelser og fremtræden; til deres eget liv, fornuft, deres eget forsvar og til at ”danne, vælge, hjælpe og støtte deres egne organisationer, kirker og regeringer” og ”til frit at ytre deres meninger i tanke, tale og skrift” ... Den bekræfter også troen, at ”studiet af sindet og helbredelsen af mentalt forårsagede lidelser ikke bør adskilles fra religiøse sammenhænge eller foregå i et ikke-religiøst regi”. Det fastholdes, ”at mennesket grundlæggende er godt; at det stræber efter at overleve; at dets overlevelse afhænger af ham selv og hans medmennesker, og af hans opnåelse af samhørighed med universet”. Den bekræftes desuden, at ”... vi i denne kirke tror, at Guds love forbyder mennesket at tilintetgøre sin egen art, at tilintetgøre en andens sunde dømmekraft, at tilintetgøre eller trælbinde en andens sjæl, at tilintetgøre eller svække overlevelsen for sine fæller eller sin gruppe. Og vi i denne kirke tror, at ånden kan frelses, og at ånden alene kan frelse eller helbrede legemet.”

VII.XIII. SCIENTOLOGI CEREMONIER

De bryllups- og begravelsesceremonier, der er foreskrevet for kirken, omend de er en smule ukonventionelle, afviger ikke radikalt fra den almindelige praksis i den vestlige verden. Dåbsceremonien, der betegnes som en ”navngivningsceremoni”, er mere præcist forbundet til Scientologi trossystemet. Formålet er at hjælpe den thetan, som for nylig har overtaget denne bestemte krop. På det tidspunkt, hvor en ny krop overtages, mener man ikke, at thetanen er bevidst om sin identitet. Navngivningsceremonien er en metode til at hjælpe thetanen med at lære sin nye krops identitet at kende, samt denne krops forældre og gudforældre, som vil hjælpe dette nye væsen. Denne ceremoni er derfor en slags orienteringsproces helt i overensstemmelse med metafysikken i Scientologi.

VIII. IDÉGRUNDLAG FOR DYRKELSE OG FRELSE

VIII.I. DYRKELSE – ET BEGREB SOM FORANDRER SIG

Teistiske religioner – heriblandt traditionel kristendom – tillægger gudsdyrkelse stor betydning – den indebærer et formaliseret udtryk for ærbødighed og ærefrygt over for en guddom, ydmyghed,

underkastelse for denne guddom, bøn (kommunikation med guddommen), lovprisninger af hans navn og taksigelser for hans gaver. (Ældre forestillinger om dyrkelse indebærer desuden ofring – af dyr eller mennesker – og gerninger til at formilde en hævngherrig eller nidkær/lidenskabelig guddom. Men forestillingerne om dyrkelse har ændret sig, og ældre former for gudsdyrkelse, der engang blev betragtet som uundværlige, anses i dag for ulovlige. Idéen om dyrkelse gennemgår også ændringer i vores egen tid, både indenfor traditionelle kirker og blandt nye bevægelser). Den traditionelle forestilling om gudsdyrkelse er som regel forbundet med postuleringen af en guddom (eller guddomme) eller en personlighed, som er genstand for gudsdyrkende holdninger og handlinger. Denne definering af dyrkelse, som svarer til de, der indtil fornyligt er blevet anvendt i retssager i England, er snævert baseret på den historiske model over jødisk-kristne-muslimske sædvaner. Men som empirisk bevismateriale tydeligt viser, forekommer den slags dyrkelse ikke i alle religioner, og hvor den forekommer, viser den betydelige variationer, hvoraf nogle er anført som eksempler nedenfor.

VIII.II. VARIATIONER I DYRKELSEN – THERAVADA-BUDDHISME

Først: Theravada-buddhisme – i dens rene form – og visse andre religioner har ikke noget postulat om et højeste væsen, men om en grundlæggende lov eller grundlæggende principper, der hverken kræver eller er afhængig af tilhængerens ærbødighed, lovprisning eller gudsdyrkelse. Det er generelt accepteret, at en guddom ikke er en *sine qua non* for en religion, så derfor – hvis begrebet skal bevares – må der antages et dyrkelsesbegreb, der er bredere end det foreskrevet i den kristne tradition.

VIII.III. VARIATIONER I DYRKELSE – NICHIRENBUDDHISMEN

For det andet: Der findes religiøse bevægelser, for eksempel indenfor nichirenbuddhismen, der benægter eksistensen af højeste væsner, men som kræver dyrkelse af en genstand. Soka Gakkai buddhisterne, en bevægelse der har omkring 15 millioner tilhængere med omkring 6.000 i England, tilbeder Gohonzon, en mandala hvorpå den oprindelige sandheds afgørende symboler og formularer er indgraveret. Ved at dyrke Gohonzon forventer disse buddhister velsignelse fra den. Således kan der forekomme dyrkelse svarende til den måde, det er forstået i den kristne sammenhæng, selv når eksistensen af et Højeste Væsen udtrykkeligt bliver benægtet.

VIII.IV. VARIATIONER I DYRKELSE – KVÆKERE

For det tredje: Selv indenfor den brede kristne tradition behøver indstillinger med hensyn til ærbødighed og ydmyghed ikke nødvendigvis at indebære specifikke former for optræden,

som det kan observeres i ortodokse, romerskkatolske og højkirkelige anglikanske religiøse tjenester, hvor tilhængerne måske bukker, knæler eller kaster sig selv i støvet, udtaler lovprisninger, taksigelser og velsignelser og søger ved hjælp af ydmyg bøn at modtage velsignelse til gengæld. Der findes indenfor kristendommen mange bevægelser, der følger andre sædvaner: Kvækerne er et overbevisende eksempel. Kvækerne mødes i ærbødighedens ånd, men foretager ikke formelle gudsdyrkelseshandlinger såsom fastsatte eller udtalte bønner, afsyngning af hymner eller messen af salmer. De afholder ofte hele deres møde i stilhed.

VIII.V. VARIATIONER I GUDSDYRKELSE – CHRISTIAN SCIENCE

For det fjerde: Der har indenfor kristendommen både i gamle etablerede kirker og i en række relativt nyligt opståede grupper været en tendens til at udtrykke gudsbegrebet på mere og mere abstrakt vis. Siden nogle større moderne teologer har omdefineret forestillinger om Gud og ofte helt elimineret idéen om Gud som en person (se ovenfor, sektion IV.III.), virker ældre gudsdyrkelsesforestillinger for nogle som anakronistiske. Meningsmålinger afslører, at en stadig større del af dem, der tror på Gud, ikke desto mindre ikke tror på, at Gud er en person. De bedyrer i stedet, at Gud er en kraft. I nyligt opståede bevægelser er der sommetider en form for ”gudsdyrkelse”, der passer til disse mere moderne, abstrakte fortolkninger af guddom. Et eksempel er Christian Science. Da denne bevægelse, som er mere end 70 år ældre end Scientologi, har mange karaktertræk tilfælles med Scientologi, og da Christian Science længe har været anerkendt som en religion, er dens indstilling til gudsdyrkelse værd at udforske nærmere. I Christian Science er Gud defineret som ”Princip”, ”Liv”, ”Sandhed”, ”Kærlighed”, ”Sind”, ”Ånd” og ”Sjæl”. Disse upersonlige abstraktioner kræver ikke nogen manifestation af underkastelse og ærefrygt, og sådanne arrangementer kommer kun til begrænset udtryk i Christian Science gudstjenester. Mary Baker Eddys (grundlæggeren af Christian Science) betragtninger vedrørende gudsdyrkelse er repræsenteret i disse citater fra hendes lærebog: *Science and Health with Key to the Scriptures (Videnskab og Helse med Nøgle til Skriften)*:

Hørlige bønner kan aldrig virke som åndelig forståelse ... Lange bønner, overtro og trosbekendelser begrænser kærlighedens stærke vinger og indhyller religion i menneskelige former. Hvad som helst, der materialiserer gudsdyrkelse, forhindrer menneskets åndelige vækst, og afholder det fra at vise sin egen styrke overfor fejl.
[Siderne 4-5]

Elsker du 'Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og hele dit sind'? Dette bud indeholder meget endda opgivelsen af alle kun materielle sansninger, hengivenhed og gudsdyrkelse. [S. 9]

Jesus' historie skabte en ny kalender, som vi betegner den kristne æra; men han etablerede ikke nogen ritualistisk gudsdyrkelse. [S. 20]

Det er sørgeligt, at vendingen gudstjeneste generelt er kommet til at betyde offentlig gudsdyrkelse i stedet for daglige gerninger. [S. 40]

Vi tilbeder kun åndeligt, når vi ophører med at tilbede materielt. Spirituel oprigtighed er kristendommens sjæl. Gudsdyrkelse gennem mediet materie er hedenskab. Jødiske og andre ritualer er forbillederne for og skyggerne af sand gudsdyrkelse. [S. 140]

Israelitterne fokuserede deres tanker på det materielle i deres forsøg på at dyrke det spirituelle. For dem var materien en substans og Ånd var skygge. De prøvede at tilbede Ånd ud fra et materielt standpunkt, men det var umuligt. De kan måske appellere til Jehova, men deres bønner bragte ikke noget bevis på, at de blev hørt, for de forstod ikke i tilstrækkelig grad Gud til at være i stand til at vise hans magt til at helbrede. [S. 351]

Selvom tilhængerne af Christian Science bruger Fadervor, når de samles, er denne bøn oversat til en række bekræftelser i overensstemmelse med Eddys lære. Stille bøn i Christian Science er bekræftelse af "sandheder", ikke en ydmyg anmodning; Gud er et "Princip", som skal demonstreres, ikke et "Væsen" der skal formildes eller forsones. Derfor er dyrkelse i Christian Science forskellig fra gudsdyrkelse i traditionelle kirker i dens form, stemning og udtryk.

VIII.VI. GUDSDYRKELSE DEFINERET UD FRA DENS MÅL, IKKE DENS FORM

Ovenstående kommentarer omkring forskellene i gudsdyrkelse påpeger behovet for – hvis alt empirisk bevismateriale skal tages i betragtning – en meget mere omfattende definition af gudsdyrkelse end den, der er begrænset til og er afhængig af en specifik traditions forudsætninger. Den kristne kirkes traditionelle former udtømmer ikke alle de forskellige måder, hvorpå gudsdyrkelse kan forekomme og forekommer (selv indenfor kristne kirker).

Der bør skelnes mellem de eksterne former for gudsdyrkelse (som kan være særegne, lokale, regionale eller nationale) og formålene med gudsdyrkelse, som vi kan kalde universelle. Formålet med gudsdyrkelse er at etablere en forbindelse mellem tilhængerskaren og det overnaturlige ultimative (væsen, genstand, lov, princip, dimension, "livets mening", eller "fordybelse"), uanset på hvilken måde det ultimative bliver opfattet af den religiøse organisation, som tilhængerskaren tilhører med det for øje af at opnå den endelige frelse eller afklaring. At fremhæve at det, der kendetegner gudsdyrkelsen og ligger i dens formål, klargør den kulturelle relativisme, som de forskellige former for gudsdyrkelse antager. Når først gudsdyrkelse er defineret gennem reference til dens formål, kan vi forstå de forskellige forestillinger af det ultimative lige fra afgudsbilleder til transcendent love. Således bliver et afgudsbillede tilbudt som en eneherker, der kan tildele begunstigelser eller påføre skader; gudsdyrkelsen af en antropomorfisk (menneskelignende) guddom fremhæver i stedet et forhold med tillid, men også afhængighed; gudsdyrkelse i henhold til mere sofistikerede forestillinger om et Højeste Væsen lægger mindre vægt på guddommens følelsesmæssige omskiftelighed og fremhæver søgen efter harmoniske forhold i henhold til mere generelle harmoniske principper; gudsdyrkelse af en fuldstændig abstrakt sandhed, lov eller dimension har tilbøjelighed til at have at gøre med udbredelsen af viden, opnåelsen af oplysning og realiseringen af menneskets fulde potentiale. Alle disse forskelligt specificerede mål kan betragtes som værende en del af menneskets søgen efter frelse, hvor det er ligegyldigt, hvor forskelligt selve denne frelse opfattes. Ærbødighed for det ultimative, for menneskets "mening med tilværelsen", lige meget hvordan den beskrives, er et generelt kendetegn for respekten og omsorgen for livet, som ikke afhænger af nogen særlige kulturbundne adfærdsformer eller -normer.

VIII.VII. TILBAGEGANGEN FOR DEN POETISKE FORM FOR GUDSDYRKELSE

I multireligiøse samfund bør forestillingen om, hvad der udgør gudsdyrkelse, fremsættes i abstrakte begreber, hvis religioners forskellighed skal anerkendes behørigt. Den nylige og vedvarende tendens indenfor religion går hen mod mere abstrakte og universelt anvendelige udtryk. Det er ikke kun tilfældet blandt store teologer og blandt gejstlige, men ses også tydeligt blandt mange nye religiøse bevægelser. I en videnskabelig og teknologisk tidsalder er der tendens til, at menneskets forestilling om guddommelighed eller om det ultimative forstås i betegnelser, der i sig selv er mere i overensstemmelse med videnskabelige og tekniske erfaringer, selvom den slags sprog og forestillinger står i kontrast til traditionelle poetiske billeder, som engang var typiske i religiøse udtryksformer. Man går mere og mere væk fra den poetiske form ikke blot blandt nye bevægelser, men også i de såkaldte traditionelle kirker som det kan ses i den romerskkatolske kirkes liturgiske reformer siden det andet

Vatikankoncil og i erstatningen af Book of Common Prayer i Church of England med mere prosaiske, folkelige og dagligdags udtryksformer. Udenfor disse kirker, i bevægelser der end ikke er forpligtede til at udvise blot en rudimentær respekt for traditionerne, har dannelsen af nyt sprog og nye liturgiske former nydt endnu større frihed. Blandt disse bevægelser er Scientologi.

VIII.VIII. KOMMUNIKATION SOM DYRKELSE

Scientologi fremsætter en fuldstændig abstrakt forestilling om det Højeste Væsen som den ottende dynamik. Scientologer forsøger at forøge deres bevidsthed og forståelse til at omfatte alle dimensioner af eksistens med det formål at hjælpe og være en del af det Højeste Væsens eller evighedens overlevelse. Scientologer ærer livet og betragter Gud som grundlaget for tilværelsens ultimative mening, men denne anerkendelse omfatter ikke særegne former for adfærd, som slet ikke kommer i nærheden af de gerninger, der betragtes som dyrkelse i traditionelle kristne kirker. Scientologi er en bevægelse, der omfatter mennesker fra vidt forskellige religiøse baggrunde, som fremhæver nye forestillinger om skabelsen, livets mening og frelse, og dens lærdomme henter inspiration fra mere end en af de store religiøse traditioner såvel som fra en generel videnskabelig orientering. Det er derfor yderst passende, at Scientologi fremsætter sine teorier i abstrakte og universale vendinger, og at dens dyrkelsesforestilling imødekommer disse synspunkter. Den generelle position er blevet udtrykt som følger: "I Scientologi tilbeder vi i form af kommunikation. Den, som tilbeder effektivt, ville være ham, som betragter sig selv som værende i stand til at stå distancen at kommunikere med det Højeste Væsen" (*Scientologi som en religion*, side 30).

Kernen i Scientologi er forståelse gennem kommunikation – kommunikation med thetanens egen fortid og med omgivelserne, og på den måde kan den sammenlignes med den kommunikation, der finder sted i kristen gudsdyrkelse, kommunikationen som individet søger med guddommen ved hjælp af bøn og igennem nadverens sakramente, hvor han faktisk opfører sig som det, de traditionelle kirker betegner som en "kommunikant". Formålet er stort set det samme – individets renselse, rehabiliteringen af hans sjæl som en del af en længere frelselsesproces. Der er to fundamentale former for denne kommunikation i Scientologi – auditering og uddannelse.

Auditering, der foregår som individets private kommunikation med sin (thetanens) fortid, bliver formidlet af auditoren og E-Meteret, men er dybest set en proces til at sætte individet i bedre forbindelse med sit sande og oprindelige selv og på denne måde søge at sætte ham i kontakt med en grundlæggende, åndelig virkelighed.

Uddannelse i indholdet af Scientologis værker er kommunikation med tilværelsens grundlæggende sandheder og base. Gennem forøget forståelse søger individet mere kommunikation med sit grundlæggende selv, med andre og med alt liv. Disse aktiviteter har ligeledes elementer tilfælles med gudsdyrkelse, selvom aspekter som f.eks. tilbedelse (af en guddom), forældet frygt for om han formildes, og de gamle underkastelsesprocedurer, er erstattet i den moderne sammenhæng.

VIII.IX. SCIENTOLOGIS OVERLEVELSESMÅL

Nøglebegrebet, der afslører formålet med de tjenester, som udføres i et Scientologi kirkerum, er "overlevelse", en vending fremhævet gentagne gange i Scientologis litteratur. "Overlevelse" er dog blot et moderne synonym for det gamle religiøse begreb "frelse", og frelse er hovedformålet med gudsdyrkelse i alle religioner, etableringen af en forbindelse mellem den magtfulde guddom og den afhængige tilhænger, som vil resultere i formindskelsen eller tilintetgørelsen af uheldige eller onde erfaringer og forøgelsen af fordele, som kulminerer i den endelige fordel ved et vedvarende liv. Scientologi beskæftiger sig med thetanens frelse, dens frigørelse fra de begrænsninger der er ved materie, energi, rum og tid, og i det mere øjeblikkelige dens evne til at overvinde kroppens dårligheder og dagligdagens omvæltninger. Thetanen, i den transmenneskelige forstand eller sjælen, eksisterede før den fysiske krop og har udsigt til at overleve den. Den overlevelse er i sidste ende forbundet med overlevelsen af Ottendedynamikken, det Højeste Væsen og Scientologi auditering og uddannelse til forøgelse af bevidstheden om denne ultimative realitet. Den praksis er således en anledning til deltagerne om at forny og styrke deres anerkendelse af det overnaturlige. I bred forstand, som vi har undersøgt ovenfor, er det en anledning til dyrkelse og oplysning.

VIII.X. AUDITERING OG UDDANNELSE

De centrale aktiviteter i Scientologi er auditering og uddannelse. Disse er repræsentanterne for åndelig frelse. Udelukkende ved hjælp af disse metoder kan thetanen – dvs. individet – blive frigjort og opnå det åndelige stade, hvor han er "årsag" over livet og den materielle verden. Auditering, som konfronterer individet med sin egne tidligere lidelser og traumer, hjælper ham med at etablere kontrol over sit liv og frigør ham fra det reaktive sinds irrationelle impulser. Derfor kan det siges, at en præclear ved at blive auditeret begynder en åndelig rejse mod frelse, hvor fordelene forøges, og som i sidste ende fører til en tilstand, hvor thetanen ophører med at være "enturbuleret" af materielle tilstande (MEST). En sådan åndelig rejse med frelse som det ultimative mål, ligegyldigt hvor forskellige de ydre former og doktrinske specifikationer er, er den centrale overordnede overvejelse i alle verdens avancerede religioner.

Uddannelse er rettet mod at kommunikere visdom til enhver, som søger oplysning såvel som til dem, der er engagerede i at hjælpe andre i deres bestræbelser for at opnå frelse. Det er i disse processer underforstået, at det kræves, at individet ser sine egne tidligere smertefulde erfaringer i øjnene og overvinder tendensen til at overføre skylden for sine egne fejl på andre. Denne uddannelse opnås gennem en række hierarkisk opbyggede kurser, hvor igennem den studerende lærer og bliver perfekt i auditeringsteknikkerne, som, når den passende standard er nået, regnes for at være effektive til anvendelse over for enhver præclear. Uddannelse er organiseret som et intensivt program og enhver, som har overværet den koncentrerede dedikation hos dem, der er i gang med at gennemgå uddannelseskurserne, som jeg har gjort det ved besøg på Scientologi Kirken på Saint Hill Manor, kunne ikke blive andet end imponeret over de studerendes målbevidsthed og alvor vedrørende deres formål, som alle de studerende gav udtryk for, hvilket naturligvis er en religiøs forpligtelse.

VIII.XI. SEGERDAL'S FEJL

Scientologi er en religion, der først og fremmest ikke følger de traditionelle menigheders linjer. På et tidspunkt, hvor den er stillet over for den moderne kommunikations revolution, begyndte den etablerede kirke at genkende begrænsningerne for menighedens strukturer og til at eksperimentere med andre mønstre af tilbedelse, har Scientologi allerede udviklet en ny og mere intensiv procedure af åndelige kirkehandlinger. Et en-til-en forhold, der kræves af auditering og det intensive system af uddannelse af auditorer, udgør et mønster for omsorg for det åndelige fremskridt for hver specifik person, som i dens præstelige deltagelse langt overgår noget, der kunne tilbydes af konventionelle former for præstegerning i menighedssammenhæng.

Modsat den almindelige opfattelse er Scientologis praksisser for tilbedelse endnu ikke blevet taget op i retssalene. I en tidlig sag, *Regina v. Registrar-General Procedure Segerdal og en anden*, 1970, var det centrale spørgsmål, om en bygning, som Scientologi Kirken opretholdt i East Grinstead, kvalificerede som et "mødested for religiøs tilbedelse" på den basis, at kirkens servicer, der blev udført ifølge det kriterie, som blev afholdt til at afgøre, hvad der udgjorde tilbedelse. Disse servicer bestod af sådanne ceremonier som ugentlige prædikener og andre forsamlinger, dåb, begravelser og bryllupsceremonier. Selvom Lord Denning afsagde kendelse i denne sag om, at disse specifikke servicer ikke udgjorde tilbedelse, så udgør procedurerne af auditering og uddannelse faktisk kernen i Scientologi Kirkens religiøse praksis. For scientologer er det i disse aktiviteter tilbedelse sker – som kommunikation med åndelig realitet – ikke i de servicer der blev taget op af retten i Segerdal. Disse tilbedelsesaktiviteter svarer selvfølgelig ikke til den model, som påberåbes ved domstolene, som tænker på kristen tilbedelse, da de ikke er til for ærbødighed over for en guddom, men det er tilbedelse i udøvernes forståelse.

Det er tilsyneladende, hvad der blev foreslået ovenfor (sektionerne VIII.I-VIII.VI), at alle religioner postulerer på ingen måde et højeste væsen. I Segerdal-sagen henviste Lord Denning til buddhismen som en undtagelse fra det princip, han forsvarede, og sagde, at der måske er andre undtagelser. Hvorfor skulle Scientologi ikke være en af dem? Hvis der er undtagelser, er der så ikke sat spørgsmålstegn ved selve princippet, og definitionen, der bruges, er dermed annulleret? Tendensen til på trods af diskussionen om undtagelser at vende tilbage til at fremhæve et Højeste Væsen som et nødvendigt element i tilbedelse indikerer omfanget af, hvorledes kulturbestemte antagelser varer ved på trods af beviser af det modsatte fra andre kulturer. Faktisk anerkender Scientologi selvfølgelig et Højeste Væsen, men opfatter den entitet som noget, der ikke let kan blive forstået, og med hvilken kommunikation på dette stade af menneskelig oplysning er en sjælden ting. Således, mens Scientologi postulerer et Højeste Væsen, antages det ikke, men kan almindeligvis gøre krav på indgående kendskab til det Væsen. Det i sig selv er et tegn på en form for ydmyghed, som sommetider mangler i religioner, hvor enkeltpersoner opfordres til at gøre stærkere krav på at kende Guds vilje og sind.

Set i lyset af denne begrænsede opfattelse af det Højeste Væsen vil holdninger til tillid, almindeligt i kristendom, sammen med ydmyg bøn, ærbødighed, pris og forbøn blive upassende. De ville ikke være mindre passende for kristne, der godkender de formularer, der definerer det Højeste Væsen, som fremlægges af moderne teologer (se sektion IV.II). Der mangles ikke ærefrygt blandt scientologer, som tager selve skabelsen som genstand for ærefrygt, men uden en Gud, som opfattet i antropomorfe udtryk, bliver elementerne og tilbedelsesformen i den jødisk-kristne tradition uanvendelig. Når essensen af tilbedelse ses at være dens formål og genstand snarere end dens ydre former, er det ikke vanskeligt at indrømme, at scientologiske praksisser er en form for dyrkelse.

IX. AKADEMIKERES VURDERING AF SCIENTOLOGI

IX.I. AKADEMISKE VURDERINGER AF HVAD DER UDGØR RELIGION

Akademisk vurdering af, hvad der udgør religion, er i sidste ende baseret på observation af menneskelig adfærd: De observerbare fænomener giver passende empirisk bevis til at afgøre kendetegnene på religion, som den praktiseres. Udviklingen af akademiske discipliner, som er forpligtede til objektivitet, adskillelse og etisk neutralitet samt nedgangen i normgivende holdningers indflydelse (findes typisk i teologi), har givet nye grundlag for vurdering af, hvad der udgør religion.

IX.II. SCIENTOLOGIS RELIGIØSE STATUS SOM VURDERET AF AKADEMIKERE

Akademiske sociologer, i hvis område objektiv undersøgelse af religiøse bevægelser findes, anerkender generelt Scientologi som en religion. Et essay om Scientologi er indeholdt i *Religious Movements in Contemporary America*, redigeret af Irving I. Zaretsky og Mark P. Leone (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1973), hvor forfatteren uden tøven henviser til Scientologi som en religion. I et værk redigeret af den britiske sociolog Eileen Barker, *Of Gods and Men: New Religious Movements in the West* (Macon, Georgia: Mercer University Press, 1983), diskuteres Scientologi problemfrit som en religion i tre af fire afhandlinger, som vier deres opmærksomhed til netop denne bevægelse. I den fjerde afhandling (*Participation Rates in New Religious and Para-religious Movements* af Frederick Bird og William Reimer fra Concordia University, Montreal), henvises der til Scientologi i *forbifarten* som en ny terapi-bevægelse og ubetinget som en para-religiøs bevægelse. Men forfatterne siger om Scientologi og nogle andre grupper, at de var taget med, ”fordi de i deres symbolik og ritualer i påfaldende tilsvarende måder søger at skabe en opsamling af hellig kraft i hver person ...” (s. 218). I et andet værk, der også er redigeret af Eileen Barker, *New Religious Movements: A Perspective for Understanding Society* (New York: Edwin Mellen Press, 1982), nævnes Scientologi kun kort af nogle af de forskellige forfattere, men ingen steder er der nogen hentydning til, at Scientologi er andet end en religiøs bevægelse, og den er inkluderet i en ordliste over nye religiøse bevægelser i slutningen af bogen.

I et kort studium helliget sekterisme af denne forfatter [Bryan Wilson, *Religious Sects* (London: Weidenfeld, og New York, MacGraw Hill, 1970)], som præsenterede en klassificering af forskellige typer sekter, var Scientologi inkluderet: Jeg betragtede den (og gør det stadig) som et religiøst samfund. I det værk var Scientologi klassificeret i en lignende sociologisk type som Christian Science, teosofi, Aetherius Society og forskellige New Thought-bevægelser (såsom Church of Religious Science, Unity School of Christianity og Divine Science).

I 1990 var jeg udgav en bog, *The Social Dimensions of Sectarianism* (Oxford: Clarendon Press), en samling af studier af forskellige sekter og nye religiøse bevægelser. Et kapitel med titlen ”Scientology: A Secularized Religion” var specielt viet til spørgsmålet, om Scientologi kunne betragtes som en religion, og det konkluderede, at Scientologi bør bestemt anerkendes som en religion, og en der omfattede begreber og leveregler, som var i overensstemmelse med samtidige verdensgejstlige og rationelle samfund.

Nyere sociologiske studier har antaget samme standpunkt. Derfor har dr. Peter Clarke, direktør for Centre for New Religions på King's College, London, vurderet størrelsen og udviklingen af nye religiøse bevægelser i Europa i sin bog *The New Evangelists* (London: Ethnographica, 1987), ikke tøvet med at inkludere Scientologi som en religion. I sin bog, *Cult Controversies: Societal Responses to the New Religious Movements* (London: Tavistock, 1985), benytter professor James A. Beckford, nu professor i sociologi ved Warwick Universitet – som en gestus til publikums forudfattede meninger – udtrykket ”sekt”, men han gør det kun efter at have fornægtet nogen nedsættende forbindelse til dets brug. Vigtigere er imidlertid den kendsgerning, at han anerkender Scientologi som en religion uden noget forbehold. Han skriver: (s. 12), ”sociologer [er] uenige om den passende betegnelse for religiøse grupper såsom Unification Church, Scientologi, Children of God og International Society for Krishna Consciousness ...” Den uenighed vedrører, om sådanne bevægelser bør betegnes som sekter, kulter eller ganske enkelt som nye religiøse bevægelser – men at de alle er religioner, Beckford's redegørelse efterlader ikke læseren med nogen tvivl. Mest autoritativt af alle skrev professor Eileen Barker fra London School of Economics, og stifter samt tidligere leder af Director of INFORM (Information Network Focus on New Religious Movements), en organisation med direkte støtte fra indenrigsministeriet, en bog *New Religious Movements: A Practical Introduction* (London: Her Majesty's Stationery Office, 1989), der er specielt beregnet til at give offentligheden (og især de pårørende til konvertitter) nøjagtig information om nye religioner, og hvordan man omgås dem. I det værk tager hun det for givet, at Scientologi er en del af hendes emne som religion (s. 147) og omfatter Scientologi Kirken i et bilag, i hvilket syvogtyve nye religiøse bevægelser er beskrevet.

IX.III. ER SCIENTOLOGI EN RELIGION? – PROFESSOR FLINN

I en samling videnskabelige afhandlinger redigerede af den jesuitiske sociolog professor Joseph H. Fichter, S.J. af Loyola Universitet, New Orleans (*Alternatives to American Mainline Churches*, New York: Rose of Sharon Press, 1983), Frank K. Flinn, hjælpeprofessor i religiøse studier på Washington Universitet i St. Louis, Missouri, henvender sig meget detaljeret og direkte til spørgsmålet om Scientologis religiøse status. Han betragter først Dianetiks religiøse status:

Mange kommentatorer påstår, at Scientologi er en mental terapi forklædt som religion. Kernen i spørgsmålet er imidlertid, om man kan adskille

terapi fra religion eller endda fra filosofi med en unuanceret regel. Ordet *therapeuo* (at helbrede, kurere, genoprette) forekommer ofte i Det Nye Testamente og henviser til både åndelige og fysiske helbredelser foretaget af Jesus af Nazaret ...

Mens Dianetik havde religiøse og åndelige anlæg, var den endnu ikke en religion i ordets fulde betydning ... Dianetik lovede ikke, hvad der kunne kaldes "transcendentale" belønninger som det almindelige resultat af dens terapi. Den lovede dog "trans-normale" belønninger ... For det andet angående Dianetiks trin i bevægelsen, engrammer blev sporet tilbage tidligst til fosterstadiet ... For det tredje havde Dianetik kun fire "dynamikker" eller "tilskyndelser til overlevelse" – selvet, sex, grupper og menneskeheden ... For det fjerde [bruger] auditeringsteknikkerne i Dianetik fasen [ikke] "E-Meteret".

Der har været megen debat om, hvornår Scientologi begyndte at være en religion. Man kan pege på inkorporeringen af Hubbard Association of Scientologists i Phoenix, Arizona, i 1952, og så til etableringen af Founding Church of Scientology i 1954. Men en juridisk inkorporering fortæller os ikke, hvornår det specifikke religiøse begreb tog form i kirkens selvforståelse. Dog minder disse debatter en om det nittende århundredes uenigheder om, hvornår kristendommen begyndte: I Jesus' livstid? til pinse? gennem Paulus' og apostlenes forkynndergerninger? (Siderne 96-7)

Flinn tager så de fire ovenstående faktorer i betragtning angående overgangen fra Dianetik til Scientologi og bemærkede, at den første faktor, skiftet til transcendentale mål, er kendetegnet ved skiftet fra målet "clear" til målet at etablere en "opererende thetan", og tilføjer: "Begrebet 'thetan' henviser ikke længere til en mental tilstand, men er analogt med det kristne begreb om 'ånd' eller 'sjæl', som er udødelige og over både hjerne og sind." (s. 98) For det andet var engrammer nu relateret til tidligere liv. For det tredje blev nye dynamikker tilføjet for at inkludere overlevelse af dyr, det materielle univers, ånden og uendelighed. Og for det fjerde blev E-Meteret introduceret, om hvilket han siger: "Fra det perspektiv, jeg foreslår ... er brugen af E-Meteret bedre anset som et 'teknologisk sakramente'. Ligesom kristne definerer et sakramente (f.eks. dåben) som et 'udadtil og synligt tegn på en indre eller usynlig nådegave', så scientologer E-Meteret som en ekstern og synlig indikator på en indre og usynlig tilstand ('clear')." (S. 99)

Flinn tilføjer denne yderligere kommentar:

Ordet religion er afledt fra *religare*, som betyder ”at binde sammen igen”. Dette leder mig til den generelle definition på religion som et trossystem udtrykt i symboler, der binder de enkeltes liv og/eller grupper sammen, som udsteder sæt af religiøse praksisser (ritualer) og opretholder en organiseret livsfunktion. Troen, praksisserne og livsfunktionen binder folks liv sammen, for således at give deres eksistens ultimativ betydning. Hvor alle religioner har rudimentære elementer af alle tre aspekter, understreger nogle for eksempel det organisatoriske system eller livsfunktion, over trossystemet eller rituelle praksisser. I Scientologi ser vi et eksempel på en gruppe, der begyndte med religiøse praksisser (auditeringsteknikkerne), der snart udviklede en stærk kirkelig struktur, og først da formaliserede den sit trossystem til en trosbekendelse. Dette betyder ikke, at dens overbevisning ikke var latent i de tidlige faser af kirkens udvikling. Det var ganske enkelt ikke kodificeret på en formel måde, [som] den organisationelle teknologi var fra starten. (Siderne 104-5)

Ved en ”stærk kirkelig struktur” hentyder Flinn til den generelle organisering af Scientologi, dens system af hierarkisk arrangerede kurser og auditeringsprocedurer.

X. SCIENTOLOGI OG ANDRE TROSRETNINGER

X.I. NOGLE LIGHEDER MELLEM SCIENTOLOGI OG ANDRE TROSRETNINGER

Scientologi afviger betydeligt fra de traditionelle kristne kirker og anderledestænkende sekter i spørgsmål om ideologi, praksis og organisation. Men hvis man antager det mere omfattende synspunkt, som nødvendigvis må antages i et multikulturelt og multireligiøst samfund, er det tydeligt, at Scientologi på alle de vigtigste punkter indtager en position, der er meget nær den, andre bevægelser, som ubestrideligt er religioner, antager. Ideologisk set er der betydelig lighed med hinduismens samkhya-skole. I dens menighedsaktiviteter, som den dog anser for langt mindre vigtige, end det er tilfældet for dissentbevægelser, er dens koncentrationspunkter dog ikke forskellige fra dissentforsamlinger. Dens soteriologiske mål er eftertrykkeligt metafysiske og ligner i nogle henseender Christian Science.

X.II. DOBBELT MEDLEMSKAB

En af Scientologis særegne karaktertræk er, at dens medlemmer ikke er nødsaget til at forkaste andre religiøse overbevisninger eller tilhørsforhold, når de involverer sig med Scientologi. Det kunne udledes af dette karaktertræk, at Scientologi tilfredsstilles ved blot at forsyne et ekstra eller supplerende sæt af religiøse overbevisninger og praksisser, men en sådan slutning ville være ubegrundet. Jeg har talt med ledende medarbejdere ved kirken såvel som med individuelle scientologer om dette aspekt af Scientologi, og deres reaktion var, at selvom eksklusivitet ikke er påkrævet, bliver det som regel med tiden tilfældet som et resultat af praksis. Ifølge dem kasserer man, efterhånden som man bliver mere og mere engageret i Scientologi, uvægerligt sin tidligere tro. Det er for eksempel min erfaring, at en jøde, som bliver scientolog, kan vedblive at være tilknyttet jødedommen af kulturelle grunde og måske fejre jødiske helligdage med sin familie og venner, men at han eller hun ikke ville praktisere og ikke ville tro på den jødiske teologi. Fra mit standpunkt som forsker virker denne forklaring korrekt. Scientologer betragter deres tro som en komplet religion, der kræver et højt engagement af dens medlemmer.

Endvidere, mens det er karakteristisk for den jødisk-kristne-muslimske tradition, at religiøs forpligtelse er eksklusiv og at dobbelte eller multiple medlemskaber ikke kan tolereres, er dette princip langt fra universelt blandt religioner. Det kræves ikke i de fleste forgreninger af hinduisme og buddhisme. Buddha forbød ikke gudsdyrkelsen af lokale guder. Hinduismen er tolerant med hensyn til flere tilhørsforhold. I Japan regner et stort antal mennesker sig selv for både buddhister og shintoister. Religioners symbiose er et velkendt fænomen, og i visse henseender er det også forekommet indenfor kristendommen (for eksempel visse anglikanske biskoppers tolerance over for spiritist- og pinsebevægelser, selvom disse trossystemer ikke var specielt tilpasset den officielle doktrin). Det faktum, at Scientologi indtager en anden holdning – hvor dobbelte eller multiple tilhørsforhold er respekterede – end den, der er almindelig i vestlig kristendom, er ikke en gyldig begrundelse for at nægte den status som religion.

X.III. SCIENTOLOGIS EXOTERISKE OG ESOTERISKE ELEMENTER

Scientologis offentlige image passer ikke til de almindelige stereotyper for religion. Dens litteratur kan deles op i vidt udbredt exoterisk litteratur og i en esoterisk litteratur. Den

exoteriske litteratur er hovedsageligt beskæftiget med de grundlæggende principper i Scientologis metafysik, og deres praktiske anvendelse til at hjælpe folk med at klare deres problemer med kommunikation, forholdet til andre og til at bevare en intelligent, rationel og positiv indstilling til livet. Det begrænsede korpus af esoterisk litteratur, som kun gøres tilgængeligt for studerende af avanceret Scientologi, udgør både en mere fyldestgørende redegørelse for religionens metafysik og de mere avancerede auditeringsteknikker. Det opstiller teorien om theta (åndens oprindelige tanke) i yderligere detaljer, dens nedbrydning ved at blive involveret i det materielle univers af materie, energi, rum og tid i processen med tidligere liv, og angiver den måde hvorpå mennesket kan opnå – strengt taget, genvinde – overnaturlige evner. Kun scientologer, der er meget avancerede, anses for at være i stand til at forstå betydningen af denne udlægning af trossystemet, og til at fuldstændigt forstå de højere niveauer af auditeringsprocedurer der udlægges i den esoteriske litteratur.

Ved at skelne mellem exoterisk og esoterisk lære er Scientologi på ingen måde unik blandt religioner. I henhold til princippet forkyndt af Jesus: ”Jeg har endnu meget at sige eder; men I kunne ikke bære det nu” (i Johannes-Evangeliet 16:12) og af Paulus i at skelne mellem stærkt kød for garvede troende og mælk for børnene (i Brevet til korinterne 3:1-3, og hebræere 5:12-14), forskellige kristne bevægelser har opretholdt en skelnen mellem elementære og avancerede doktriner og praksisser. Den almindelige gnostiske tradition i kristendommens yderkant forpligtede sig udtrykkeligt til at beskytte esoteriske doktriner, og nutidige kristne bevægelser, indimellem betegnet af forskere som en slags ”gnostiske” sekter, skelner hyppigt således. For eksempel Christian Science hvis generelle lære er suppleret med emner, som dem, der aspirerer til at blive anerkendte udøvere, bliver undervist i af udpegede lærere i specielle klasser, og hvis indhold er fortroligt. Foruden disse tilfælde tillader Jesu Kristi Kirke af sidste dages hellige kun de mormoner, som har god anseelse og har fået tilladelse af deres biskop, at deltage i dens særlige ceremonier, hvilket angiver bl.a., at de har opfyldt deres forpligtelse til at give 10 % af deres indkomst til kirken. Ingen andre har tilladelse til at se disse ritualer. Medlemmer af pinsebevægelsen, som er tættere på den protestantiske ”mainstream”, afslører ofte kun den fulde betydning af dens lære om og praksis af ”åndens gaver” på særligt indkaldte møder og ikke ved de møder, som er beregnet til at tiltrække publikum, som ikke er medlem af pinsebevægelsen. Retfærdiggørelsen for at skelne på den måde er desuden et uddannelsesmæssigt princip – avancerede materialer er kun tilgængelige for dem, som har gennemgået tidligere og mere elementære instruktioner, som sætter dem i stand til at assimilere højere niveauer af instruktion. Det er den holdning, der er antaget i Scientologi, hvis lære kræver en koncentreret og systematisk indsats fra de studerende.

XI. KENDETEGN FOR RELIGION ANVENDT PÅ SCIENTOLOGI

XI.I. UDRYDDELSEN AF KULTURELLE FORDOMME

Der er flere forskellige særlige vanskeligheder med at vurdere nye religiøse bevægelser. En af dem er, at der i de fleste samfund er en udtalt antagelse angående religion, hvor alder og tradition er egenskaber, der tæller positivt. Religiøs praksis og udtryk bliver hyppigt legaliseret ved specifik reference til tradition. Nye opdagelser i religiøse anliggender er ikke lette at få promoveret eller accepteret. Et andet problem er ortodoksiens yderst normative standpunkt (især i den jødisk-kristne-muslimske tradition), der forbyder afvigelse, og som bruger et yderst fordomsfuldt sprog til at beskrive sådanne ("sekt", "kult", "dissenter" osv.). Et tredje problem er antydnet i den ovenstående sektion, nemlig at det er overordentligt vanskeligt for dem, der er kulturelt oplært i et samfund og vokset op med en religiøs tradition, at forstå andres trossystemer, at kunne sætte sig i deres sted med hensyn til deres religiøse forhåbninger og at anerkende gyldigheden af deres udtryksform. Religiøse idéer indeholder visse kulturelle fordomme og snæversynethed. Men i forsøget på at fortolke en bevægelse som Scientologi er det absolut nødvendigt, at disse forhindringer bliver erkendt og overkommet. Dette betyder dog ikke, at man for at forstå et sæt religiøse idéer nødvendigvis skal acceptere dem som sande, men derimod at et vist nært forhold må etableres, hvis andre religiøse overbevisninger skal gives passende respekt.

XI.II. SAGEN INDTIL NU

Den ovenstående diskussion er nødvendigvis vidtrækkende og diskursiv, idet den involverer en løbende sammenligning med andre religiøse bevægelser, og en gennemgang af litteratur udgivet af scientologer såvel som litteratur om Scientologi forfattet af akademiske kommentatorer. Scientologis historie, doktriner, praksisser og religiøse organisation samt moralske implikationer er kort blevet gennemgået med særlig opmærksomhed på de facetter, som er de vigtigste i den herværende vurdering af bevægelsens religiøse status. En sådan vurdering, i hvilken mange aktuelle overvejelser er bragt frem, tilfredsstiller påstanden om, at Scientologi er en religion. Men da vi har forsøgt (se sektion II.I ovenfor) at fremsætte de karaktertræk og funktioner, som er vidt udbredte i religiøse systemer, og som derfor er af høj sandsynlighed, ved hjælp af abstrakte generaliseringer, er det nu passende at bruge den model med fuldt overlæg som et sammenligningsgrundlag med hensyn til Scientologis påstand om at være en religion. Der er stor forskel på terminologien brugt i Scientologi og i modellens specifikationer, men dette er nok tilfældet for mange – og til en vis grad for alle – religiøse bevægelser. Ikke desto mindre, ved at tage generaliteten af de abstrakte begreber der er anvendt i betragtning, skulle det være muligt at finde ud af, i hvilket omfang Scientologi lever op til ønskemålene i det katalog, vi har lavet, uden større vanskeligheder eller strid.

XI.III. SCIENTOLOGI I LYSET AF KENDETEGN FOR RELIGION

Vi sammenligner nu Scientologis karaktertræk med de mulige opgørelser over karaktertræk og funktioner indeholdt i religion, som fremsat i sektion II.I. ovenfor. Vi noterer de punkter, Scientologi opfylder kriterierne for, som Enighed eller Kvalificeret Enighed; dem, den ikke opfylder, som Ikke Overensstemmende eller Kvalificeret Ikke Overensstemmende og andre tilfælde som Ubestemte.

- (a) Thetaner er kræfter, som overskrider den normale opfattelsesevne. Det er desuden bemærket, at Scientologi bekræfter eksistensen af et Højeste Væsen. Enighed.
- (b) Scientologi postulerer, at thetaner skabte naturens orden. Enighed.
- (c) Thetaner optager menneskelige kroppe, som svarer til vedvarende indgriben i den materielle verden. Enighed.
- (d) Thetaner fungerede før begyndelsen af menneskets historie, og de siges at have skabt det fysiske univers og have bosat sig i kroppe for deres egen identitet, for deres fornøjelses skyld og for at spille et spil. Dette er dog et vagt formål, og det Højeste Væsen i Scientologi er ikke fremstillet som havende bestemte formål. Kvalificeret Enighed.
- (e) Thetanernes aktivitet og menneskenes aktivitet er identiske. Thetanernes fremtidige liv vil blive dybt påvirket, i det omfang han opnår frigørelse fra det reaktive sind foruden at blive dybt påvirket af den samme proces i sit nuværende liv. Enighed.
- (f) Auditering og uddannelse er metoder, hvormed en person kan påvirke sin skæbne, især i dette liv og i livet i de kroppe, han senere vil indtage. Enighed.
- (g) Ritualer som symbolisme i den traditionelle forstand for gudsdyrkelse (f.eks. katolsk messe) er minimale og rudimentære i Scientologi, ligesom de er blandt kvækere, men de eksisterer. Ikke desto mindre – ved at indtage et konservativt standpunkt – kan vi betragte dette punkt som værende Ubestemt.
- (h) Forsonende handlinger (f.eks. offer eller bodsøvelse) findes ikke i Scientologi. Personen søger visdom og åndelig oplysning. Ikke Overensstemmende.

- (i) Udtryksformer med hengivenhed, taknemmelighed, reverens og lydighed overfor overnaturlige kræfter, er stort set ikke-eksisterende med undtagelsen af indvielsesritualet foreskrevet i Scientologi. Ikke Overensstemmende.
- (j) Selvom Scientologi har et karakteristisk sprog, der giver en måde at forstærke gruppens interne værdier på, og selvom L. Ron Hubbards værker og lære er holdt hellige i ordets populære betydning, kan dette ikke siges at være i overensstemmelse med den tekniske betydning af hellig, som: ”ting der er holdt adskilt og er forbudte”. Ikke Overensstemmende.
- (k) Højtidelige begivenheder eller fælles bodsøvelser er ikke et vigtigt karaktertræk i Scientologi, men i løbet af de sidste år har bevægelsen udviklet en række begivenheder for ihukommelse, herunder Hubbards fødselsdag, datoen hvor den Internationale forening af scientologer blev grundlagt og en dato til at fejre auditorernes engagerede arbejde. Kvalificeret Enighed.
- (l) Scientologer deltager i relativt få fælles ritualer, men bevægelsens lære indeholder et totalt Weltanschauung og forsyner således medlemmerne med en fornemmelse af fællesskab og en fælles identitet. Kvalificeret Enighed.
- (m) Scientologi er ikke i en høj grad en moralistisk religion, men betragtninger om moralsk rigtighed er blevet mere almindelige, efterhånden som dens metafysiske præmisser er blevet realiserede. Siden 1981 er Scientologis moralske forventninger blevet tydeligt artikulerede: De svarer til De Ti Buds befalinger, og gør den længe opretholdt bekymring om at reducere ”overt acts” (skadelige handlinger) mere direkte. Doktrinerne vedrørende det reaktive sind og genfødsel indbefatter etiske orienteringer lig dem i buddhismen. Enighed.
- (n) Scientologi lægger stor vægt på formålets alvor, vedvarende forpligtelse og loyalitet mod organisationen og dens medlemmer. Enighed.
- (o) Scientologis lære om sjælevandring lever helt op til kriteriet. Det akkumulative reaktive sind svarer til skyggesider for thetanen, og sådanne skyggesider kan reduceres ved at anvende Scientologis teknikker. Enighed.
- (p) Scientologi har funktionærer som primært tjener som ”skriftefædre” (auditorer), hvoraf nogle desuden er præster, hvis opgaver hovedsageligt er fortolkende og

gejstlige. Auditorer, kursusledere og præster (faktisk alle medarbejdere) søger at beskytte Scientologis teori og praksis fra sammenblanding med andet og er i den forstand opsynsmænd. Enighed.

- (q) Auditorer, kursusledere og præster får løn. Enighed.
- (r) Scientologi har en samling metafysiske doktriner, der tilbyder en forklaring på livets mening og formål, og en udførlig teori om menneskelig psykologi såvel som en redegørelse for det fysiske univers' oprindelse og funktion. Enighed.
- (s) Scientologis legitimitet er en slags åbenbaring ved L. Ron Hubbard. Hubbards egne kilder indeholder hentydning til Østens gamle visdom, men hævdes næsten udelukkende at være resultater af forskning. Blandingen af tradition, karisma og videnskab er blevet set i andre moderne religiøse bevægelser, påfaldende i Christian Science. Kvalificeret Enighed.
- (t) Påstanden om sandheden af nogle af Scientologis doktriner kan ikke afprøves empirisk, men auditeringens effektivitet kan siges at blive bevist pragmatisk. Scientologis mål afhænger af tro på doktrinens metafysiske aspekter, selvom metoderne hævdes at være modtagelige for empirisk afprøvning. Kvalificeret Enighed.

XI.IV. GENNEMGANG AF SAMMENLIGNINGEN

Den ovenstående vurdering af Scientologi i lyset af den mulige opgørelse over religion resulterer i elleve punkter, hvor der er enighed, fem punkter hvor der er kvalificeret enighed, tre punkter hvor der ikke er overensstemmelse, og et punkt som er ubestemt. Det bør naturligvis ikke formodes, at disse forskellige karaktertræk og funktioner af religion har lige megen vægt, og det numeriske antal skulle ikke give et urimeligt vurderingsgrundlag. Nogle punkter – for eksempel eksistensen af en betalt gruppe af eksperter – selvom det er almindeligt i religioner, er ikke begrænset til religioner, og kan derfor fastsættes som værende af mindre vigtighed end andre punkter. På samme måde kan det forsonende element, der er almindeligt i religioner, siges blot at være et levn fra tidligere mønstre af kvasi-magisk afhængighed, som mere nyligt etablerede religioner har frigjort sig af. Selvom de fleste traditionelle religioner ville passe under nogle af disse sandsynligheder, ville mange almindeligt anerkendte trosretninger være i uoverensstemmelse med dem.

Vi har bemærket dette med hensyn til kvækernes gudsdyrkelse og med hensyn til Christian Sciences berettigelse. Unitarerne ville være utilstrækkelige på en række punkter – gudsdyrkelse, helliggørelse, traditionelle begreber om synd og dyd og måske endog med hensyn til betydningen af metafysisk lære. Hverken kristadelfianerne eller kvækerne ville møde kriteriet, der relaterer til religiøse eksperter og deres betaling.

XI.V. SCIENTOLOGER BETRAGTER DERES OVERBEVISNINGER SOM EN RELIGION

Brugen af den ovenstående opgørelse skal ikke have lov til at skabe det indtryk, at resultaterne, som er fremført i denne redegørelse, udelukkende er baserede på formelle eller abstrakte fornuftsslutninger. Opgørelsen er et grundlag, i henhold til hvilket empirisk bevis – dvs. observeret opførsel – er vurderet. Mange scientologer har en stærk fornemmelse af deres egen religiøse forpligtelse. De opfatter deres overbevisninger og praksis som en religion, og mange påtager sig forpligtelser, som går langt ud over det, som normalt findes blandt tilhængere i de traditionelle kirker. I den forstand opfører mange scientologer sig ligesom medlemmer af kristne sekter, som generelt er mere intenst forpligtede til deres religion, end størstedelen af de gamle veletablerede kirkers og trosretningers tilhængere er. Som sociolog betragter jeg Scientologi som et sandt system af religiøse overbevisninger og praksis, der fremkalder en dyb og oprigtig forpligtelse hos dens tilhængere.

XI.VI. NUTIDIG ÆNDRING I RELIGION SLET OG RET

Vi har bemærket, at alle religioner har gennemgået en udviklingsproces: De ændrer sig med tiden. Det er ligeledes tilfældet, at religion *per se* undergår ændringer. Religion antager farver og karaktertræk fra det samfund, den fungerer i, som et socialt produkt, og nyere bevægelser afslører træk, som ikke fandtes i de ældre bevægelser (i hvert fald ikke da de havde deres oprindelse). I dag gør ny udvikling indenfor religion det klart, at der generelt er langt mindre opmærksomhed med hensyn til en fremsat objektiv realitet ”derude”, og langt mere interesse med hensyn til subjektive erfaringer og psykologisk velbefindende; derfor er der mindre interesse i traditionelle former for dyrkelse og mere i tilegnelsen af vished (hvilket i sig selv er en slags frelse) fra andre kilder end den formodede komfort givet af en fjern frelser-gud. Vi bør derfor forvente, at denne understregning bliver tydelig i den opgørelse, vi har brugt som model. Modellen afspejler en række ting, som stadig er i behold i religion, men som stammer fra gammel

praksis. Nyere religioner – endda religioner så gamle som de vigtigste protestantiske trosretninger – vil ikke være i overensstemmelse med mange af disse elementer: De afspejler karaktertrækkene på det udviklingsstadium, hvor det opstod. Vi må derfor regne med, at moderne bevægelser ikke vil være i overensstemmelse med alle punkter i vores (relativt tidløse) model. I betragtning af alt dette er det tydeligt for mig, at Scientologi er en bona fide religion og bør betragtes således.

BRYAN RONALD WILSON

Februar 1995

BRYAN RONALD WILSON

Bryan Ronald Wilson er Reader Emeritus (universitetslektor emeritus) i sociologi på universitetet i Oxford. Fra 1963 til 1993 var han også en Fellow of All Souls College og blev i 1993 valgt som Emeritus Fellow.

I mere end fyrre år har han stået for forskning i mindretals religiøse bevægelser i Storbritannien og i udlandet (i USA, Ghana, Kenya, Belgien og Japan, blandt andre steder). Hans arbejde har involveret at læse udgivelser fra disse bevægelser og, hvor det er muligt, at omgås med deres medlemmer i deres møder, ritualer og hjem. Det har også medført vedvarende opmærksomhed på og kritisk vurdering af andre akademikers værker.

Han er indehaver af graden B.Sc. (Econ) og ph.d. fra University of London og M.A. fra University of Oxford. I 1984 anerkendte University of Oxford værdien af hans udgivne værker ved at tildele ham doktorgraden i litteratur. I 1992 tildelte det katolske universitet i Louvain, Belgien, ham graden Doktor Honoris Causa. I 1994 blev han valgt som Fellow of the British Academy.

På forskellige tidspunkter har han haft følgende yderligere udnævnelser:

Commonwealth Fund Fellow (Harkness Foundation) ved University of California, Berkeley, USA, 1957-8

Gæsteprofessor, University of Ghana, 1964

Fellow of the American Council of Learned Societies, ved University of California, Berkeley, USA, 1966-7

Forskningskonsulent for religionssociologi ved universitetet i Padova, Italien, 1968-72

Gæsteforsker ved The Japan Society, 1975

Gæsteprofessor, det katolske universitet i Louvain, Belgien, 1976, 1982, 1986, 1993

Snider gæsteprofessor ved universitetet i Toronto, Canada, 1978

Gæsteprofessor i religionssociologi og konsulent for religiøse studier ved Mahidol

Universitet i Bangkok, Thailand, 1980-1

Scott Visiting Fellow (gæsteforsker), Ormond College, University of Melbourne, Australien, 1981

Gæsteprofessor ved universitetet i Queensland, Australien, 1986

Gæsteprofessor med udmærkelse, University of California, Santa Barbara, Californien, USA, 1987

Årene 1971-75 var han formand for Conférence Internationale de Sociologie Religieuse (den verdensomspændende organisation for disciplinen); i 1991 blev han valgt som æresformand for denne organisation nu kaldet Société Internationale de Sociologie des Religions.

Rådsmedlem for Society for the Scientific Study of Religion (USA) 1977-9

I adskillige år europæisk medredaktør af *Journal for the Scientific Study of Religion*.

I seks år var han medredaktør på *Annual Review of the Social Science of Religion*.

Han har holdt mange foredrag over mindretals religiøse bevægelser i Storbritannien, Australien, Belgien, Canada, Japan og USA, og lejlighedsvis i Tyskland, Finland, Frankrig, Holland, Norge og Sverige.

Han er blevet tilkaldt som ekspertvidne om sekter til domstole i Storbritannien, Holland, New Zealand og Sydafrika og har givet edsvoren vidnesbyrd for domstolene i Australien og Frankrig. Han er også blevet bedt om at give ekspertskrevet vidnesbyrd om religiøse bevægelser for underhusets parlamentariske komité for indre anliggender.